

 Instytut Wymiaru Sprawiedliwości

Regulacje dotyczące uznawania i wykonywania orzeczeń
związanych z niewypłacalnością transgraniczną
w państwach UE

dr hab. Anna Hrycaj

 Prawo prywatne
Warszawa 2024

Spis treści

Wstęp	5
I. Prawo unijne	9
1. Zagadnienia ogólne prawa i postępowania upadłościowego w prawie unijnym	9
2. Naczelne zasady wspólnotowego prawa upadłościowego	15
3. Uznawanie orzeczeń w sprawie upadłości na podstawie prawa unijnego	20
3.1. Przesłanki i tryb uznania	20
3.2. Skutki uznania	22
4. Uznawanie i wykonalność orzeczeń wynikających z upadłości i z nią związanych na podstawie prawa unijnego	25
5. Analiza przesłanek odmowy uznania zagranicznego orzeczenia insolwencyjnego w krajach UE oraz klauzula porządku publicznego w unijnym prawie upadłościowym	43
II. Prawo modelowe UNCITRAL	49
1. Uwagi ogólne i analiza implementacji przez państwa członkowskie	49
2. Rozwiązania prawa modelowego II	50
3. Podstawy odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia związanego z upadłością i z niej wynikającego	54
3.1. Klauzula porządku publicznego	54
3.2. Pozostałe podstawy odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia związanego z upadłością i z niej wynikającego	57
3.2.1. Brak skuteczności lub wykonalności w państwie pochodzenia	57
3.2.2. Brak prawomocności orzeczenia	57
3.2.3. Brak powiadomienia o wszczęciu postępowania	58
3.2.4. Wydanie orzeczenia na podstawie oszustwa	58
3.2.5. Niezgodność orzeczenia z innymi orzeczeniami w sporze między tymi samymi stronami i w tym samym przedmiocie	59
3.2.6. Sprzeczność z podstawowymi zasadami prowadzenia postępowania upadłościowego	59
3.2.7. Pozbawienie strony możliwości obrony	59
3.2.8. Brak jurysdykcji sądu państwa pochodzenia	60
3.2.9. Fakt, że orzeczenie pochodzi z państwa, którego postępowanie upadłościowe nie zostałyby uznane w państwie uznającym	60

III. Prawa krajowe państw członkowskich	61
1. Analiza przesłanek odmowy uznania zagranicznego orzeczenia insolwencyjnego w krajach UE	61
2. Występowanie i zakres klauzuli <i>public policy exception</i> w poszczególnych jurysdykcjach	63
3. Analiza przypadków uznania lub odmowy uznania tzw. układu zagranicznego, w szczególności w zakresie kolejności zaspokajania wierzycieli w sytuacji, w której zagraniczni wierzyciele w ramach zagranicznego układu będą traktowani odmiennie niż miejscowi wierzyciele	64
Podsumowanie	65
Bibliografia	67

Wstęp

Współcześnie wszczęcie w jednym państwie postępowania upadłościowego bądź innego postępowania związanego z niewypłacalnością dłużnika, z reguły, wywołuje skutki ponadgraniczne. Okoliczność ta ma istotne znaczenie dla rozwoju i prawidłowego funkcjonowania światowych rynków, a w ramach Unii Europejskiej (UE) dla funkcjonowania rynku wewnętrznego¹, co rodzi konieczność takiej koordynacji działań podejmowanych wobec majątku niewypłacalnego dłużnika, która zagwarantuje skuteczne i sprawne funkcjonowanie postępowań upadłościowych².

Jednym z elementów tej koordynacji jest określenie zasad uznawania w innych państwach wydanych w danym państwie orzeczeń w sprawach restrukturyzacji i upadłości oraz orzeczeń związanych z restrukturyzacją i upadłością i z nich wynikających. Zgodnie z zasadą terytorialności prawa skuteczność orzeczenia krajowego obowiązuje w granicach państwa jego wydania. Warunkiem nadania orzeczeniu krajowemu mocy poza granicami kraju jego pochodzenia jest uznanie lub stwierdzenie jego wykonalności w innym państwie. Instytucje te spełniają podobne funkcje, ale ich charakter prawny jest odmienny. Istota uznania sprowadza się do rozszerzenia skuteczności orzeczenia sądu zagranicznego na obszar prawny innego państwa, a jego przedmiotem są wszystkie skutki, jakie wywołuje orzeczenie poza wykonalnością. Uznanie nie tworzy z orzeczenia zagranicznego orzeczenia krajowego, ale przyznaje skuteczność temu orzeczeniu na terenie danego państwa. Samo uznanie zagranicznego orzeczenia nie przesądza jednakże o tym, że orzeczenie to może być wykonywane w państwie uznającym. Uznanie może nastąpić *ipso iure* (z mocy prawa, automatycznie, *de plano, ex lege*) lub może wymagać przeprowadzenia specjalnego postępowania (postępowania delibacyjnego) i wydania odpowiedniego aktu przez sąd krajowy. W odniesieniu do orzeczeń cywilnych zasada uznania automatycznego została przyjęta w regulacjach prawa unijnego (por. np. art. 36 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń

¹ Pojęcie rynku wewnętrznego jest definiowane w art. 26 ust. 2 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C z 12.10.2012 r. Nr 326/47; dalej: TFUE) jako obszar bez granic wewnętrznych, na którym jest zagwarantowany swobodny przepływ towarów, osób, usług i kapitału.

² A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa w sprawach o ogłoszenie upadłości objętych zakresem zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego*, Warszawa 2011, s. 17.

sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych³. Zasada ta jednak nie wyklucza dopuszczalności wszczęcia odrębnego postępowania o ustalenie uznania orzeczenia (por. art. 36 ust. 2 rozporządzenia 1215/2012).

Z punktu widzenia sądów polskich istotne jest spostrzeżenie, że uznawania zagranicznych orzeczeń upadłościowych i restrukturyzacyjnych oraz orzeczeń związanych z restrukturyzacją i upadłością i z niej wynikających dotyczą zarówno akty prawa unijnego, jak i przepisy krajowe.

W zakresie uznawania orzeczeń aktem prawa unijnego, który znajduje zastosowanie z pierwszeństwem przed przepisami krajowymi, jest rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego⁴. Rozporządzenie to nie tworzy ujednoczonych reguł merytorycznych czy procesowych dotyczących postępowania upadłościowego⁵, lecz jedynie wprowadza: *przejrzyste reguły zapewniające stabilność i spójność tak ważnym aspektem jak jurysdykcja, prawo właściwe oraz uznanie i wykonalność orzeczeń*⁶. W sprawach, które nie są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia, uznawanie zagranicznych orzeczeń odbywa się na podstawie przepisów krajowych. W ramach przepisów krajowych niektóre państwa implementowały do swoich systemów prawnych rozwiązania UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation⁷ (dalej: prawo modelowe I) oraz UNCITRAL Model Law on Recognition and Enforcement of Insolvency-Related Judgments with Guide to Enactment⁸ (dalej: prawo modelowe II), a inne takiej implementacji nie dokonały.

Przedmiotem niniejszego opracowania są analiza regulacji dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń związanych z niewypłacalnością transgraniczną w państwach UE; analiza implementacji przez państwa UE regulacji dotyczącej uznawania i wykonywania orzeczeń związanych z niewypłacalnością transgraniczną, w szczególności prawa modelowego II; analiza przesłanek odmowy uznania zagranicznego orzeczenia insolwencyjnego w krajach UE; występowanie i zakres klauzuli *public policy exception* w poszczególnych jurysdykcjach; zidentyfikowanie i analiza naczelnych zasad wspólnotowego prawa insolwencyjnego; wreszcie analiza przypadków uznania lub odmowy uznania tzw. układu zagranicznego, w szczególności w zakresie kolejności zaspokajania wierzycieli w sytuacji,

³ Dz.Urz. UE L z 2012 r. Nr 351, str. 1 z późn. zm. (dalej: rozporządzenie 1215/2012).

⁴ Dz.Urz. UE L z 2015 r. Nr 141, str. 19 z późn. zm. (dalej: rozporządzenie 2015/848).

⁵ J. Gołaczyński, *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007, s. 257.

⁶ Tak Europejski Trybunał Sprawiedliwości (dalej: ETS) w uzasadnieniu orzeczenia z dnia 12 lutego 2009 r. w sprawie Deko Marty Belgium NV (C 339/01, Dz. Urz. C 82 z 4 kwietnia 2009 r., s. 4), pkt 59; A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 79.

⁷ UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation, [online:] https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/modellaw/cross-border_insolvency [dostęp: 19.09.2024].

⁸ UNCITRAL Model Law on Recognition and Enforcement of Insolvency-Related Judgments with Guide to Enactment, [online:] <https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/modellaw/mlj> [dostęp: 19.09.2024].

w której zagraniczni wierzyciele w ramach zagranicznego układu będą traktowani odmiennie niż miejscowi wierzyciele.

W badaniach dotyczących uznawania i wykonywania orzeczeń związanych z niewypłacalnością transgraniczną w państwach UE posłużono się przede wszystkim metodą dogmatycznoprawną, dokonując wykładni tekstów prawa unijnego, prawa modelowego oraz wybranych tekstów praw krajowych państw członkowskich UE. Poza tym dokonano analizy literatury przedmiotu, w której głównie poszukiwano rozważań na temat uznawania orzeczeń pozaunijnych.

I. Prawo unijne

1. Zagadnienia ogólne prawa i postępowania upadłościowego w prawie unijnym

Różne kierunki rozwoju prawa handlowego oraz zróżnicowana sytuacja gospodarcza i polityczna spowodowały, że obecnie na świecie oraz w ramach UE regulacje dotyczące niewypłacalności dłużnika są niezwykle zróżnicowane. To zróżnicowanie regulacji dotyczących postępowania upadłościowego jest zasadniczo wynikiem oddziaływania dwóch grup czynników. Po pierwsze, poszczególne państwa, w tym również państwa unijne, prowadzą różną politykę społeczną, co wyraża się w większym lub mniejszym uprzywilejowaniu określonych grup wierzycieli w postępowaniu upadłościowym. Po drugie, regulacje prawa upadłościowego są ściśle powiązane z regulacjami prawa prywatnego i prawa publicznego danego państwa¹.

W systemie prawa UE postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego dotyczy przede wszystkim² rozporządzenie 2015/848³. Z uwagi na to, że przedmiotem pracy są

¹ A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa w sprawach o ogłoszenie upadłości objętych zakresem zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego*, Warszawa 2011, s. 29.

² Postępowania upadłościowego i restrukturyzacyjnego dotyczy również dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/1023 z dnia 20 czerwca 2019 r. w sprawie ram restrukturyzacji zapobiegawczej, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności oraz w sprawie środków zwiększających skuteczność postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów, a także zmieniającej dyrektywę (UE) 2017/1132 (dyrektywa o restrukturyzacji zapobiegawczej). Próbę implementacji tej dyrektywy stanowił Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo restrukturyzacyjne oraz niektórych innych ustaw (UC1). Na podstawie decyzji Rady Ministrów podjętej na posiedzeniu 5 grudnia 2023 r. projekt UC1 został skierowany do Sejmu. W Sejmie nie został skierowany do dalszych prac legislacyjnych, a ostatecznie w lutym 2024 r. został wycofany przez projektodawcę. Należy również zauważyć, że poza implementacją dyrektywy o restrukturyzacji zapobiegawczej w niedalekiej przyszłości może stać się konieczna implementacja kolejnej unijnej dyrektywy, a mianowicie dyrektywy w sprawie harmonizacji pewnych aspektów prawa dotyczącego niewypłacalności. Taką inicjatywę ogłosiła bowiem we wrześniu 2020 r. Komisja Europejska jako część priorytetu Komisji mającego na celu rozwój unii rynków kapitałowych – kluczowego projektu, którego celem jest dalsza integracja finansowa i gospodarcza w UE. We wniosku z 7 grudnia 2022 r. Komisja wskazała, że: *Brak zharmonizowanych zasad postępowania w przypadku stwierdzenia niewypłacalności od dawna uznawany był za jedną z głównych przeszkód utrudniających swobodny przepływ kapitału w UE i większą integrację rynków kapitałowych UE*. W 2015 r. Parlament Europejski, Rada, Komisja i Europejski Bank Centralny (EBC) wspólnie ustaliły, że prawo dotyczące niewypłacalności stanowi kluczowy obszar umożliwiający stworzenie prawdziwej unii rynków kapitałowych. Takie też było jednolite stanowisko instytucji międzynarodowych takich jak Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) i licznych ośrodków analitycznych. W 2019 r. MFW określił praktyki dotyczące niewypłacalności jako jedną z trzech kluczowych barier utrudniających większą integrację rynku kapitałowego w Europie, obok przejrzystości i jakości regulacji

³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L z 2015 r. Nr 141, str. 19 z późn. zm.).

również zagadnienia uznawania orzeczeń na podstawie norm rozporządzenia 2015/848, w dalszych rozważaniach, w pierwszej kolejności, zostanie określona pozycja rozporządzenia jako aktu normatywnego będącego integralnym elementem systemu prawnego Unii Europejskiej.

Prawo unijne stanowi autonomiczny porządek prawny oparty na zasadzie pierwszeństwa przed prawem krajowym, bezpośredniego skutku w systemie prawa wewnętrznego, solidarności, subsydiarności i proporcjonalności⁴.

Zasada pierwszeństwa została sformułowana przez Trybunał Sprawiedliwości w orzeczeniu wydanym w sprawie akcjonariusza przedsiębiorstwa energetycznego, który zakwestionował zgodność z Traktatem ustanawiającym Europejską Wspólnotę Gospodarczą⁵ włoskiej ustawy nacjonalizującej wytwarzanie i dystrybucję energii elektrycznej⁶. W wyroku tym Trybunał stwierdził, że: *traktat EWG stworzył własny system prawny, który z chwilą wejścia w życie Traktatu, stał się integralną częścią systemów prawa Państw Członkowskich i który ich sądy mają obowiązek stosować*. Z kolei w orzeczeniu w sprawie *Internationale Handelsgesellschaft gmbH*⁷ Trybunał Sprawiedliwości stwierdził, że prawo wspólnotowe ma pierwszeństwo również przed normami konstytucyjnymi państw członkowskich takimi jak prawa podstawowe lub zasady strukturalne konstytucji. Działanie zasady pierwszeństwa polega na tym, że żaden organ sądowy państwa członkowskiego nie może zastosować przepisu prawa krajowego, jeżeli przepis ten w danej sprawie jest sprzeczny z odpowiednią normą prawa wspólnotowego (obecnie unijnego)⁸. Istnienie zasady pierwszeństwa rodzi ponadto następujące obowiązki dla państw członkowskich: (1) nakaz efektywnej implementacji prawa unijnego do wewnętrznego porządku prawnego, zwłaszcza zakaz stanowienia prawa krajowego sprzecznego z prawem unijnym (nakaz uchylenia prawa sprzecznego z prawem unijnym); (2) zakaz kwestionowania ważności norm unijnych przez organy krajowe, w tym także przez trybunały konstytucyjne; (3) nakaz zapewnienia bezpośredniej wykonalności orzeczeń sądów unijnych oraz decyzji Rady i Komisji, które nakładają zobowiązania pieniężne na osoby inne niż państwo⁹.

Za specyficzną cechą prawa unijnego uważa się również to, że wywołuje ono skutek bezpośredni w krajowych porządkach prawnych, chociaż, co trzeba podkreślić, nie dotyczy to w jednakowym stopniu wszystkich przepisów prawa unijnego. Termin „bezpośredni skutek prawa unijnego” używany jest na określenie sytuacji, w której jednostki mogą bezpośrednio

⁴ Wymienione zasady w literaturze są określane jako zasady ustrojowe prawa unijnego – P. Justyńska, [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej. Zarys wykładu*, red. J. Galster, Toruń 2006, s. 204.

⁵ Traktat ustanawiający Europejską Wspólnotę Gospodarczą (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C z 24.12.2002, Nr 325, dalej: traktat EWG).

⁶ Wyrok ETS z dnia 15 lipca 1964 r. w sprawie *Flamino Costa* przeciwko *E.N.E.L.*, 6/64, Zb.Orz. 1964, s. 585.

⁷ Wyrok ETS z dnia 17 grudnia 1970 r., 11/70, Zb.Orz. 1970, s. 1125.

⁸ A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 65.

⁹ Tak C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, t. 1, Warszawa 2000, s. 298 i 552 oraz przywołane tam orzecznictwo; szerzej co do zasady pierwszeństwa i jej konsekwencji dla krajowych porządków prawnych por. P. Justyńska, op. cit., s. 204–231.

powoływać się na przepisy tego prawa. Oznacza to więc, że prawo unijne dla swej skuteczności nie wymaga przyjęcia jakichkolwiek środków krajowych¹⁰. Prawo UE staje się więc niejako automatycznie elementem krajowego porządku prawnego¹¹.

Istotą zasady solidarności jest konieczność współpracy i współdziałania w urzeczywistnieniu celów Unii. Jednym z przejawów realizacji zasady solidarności jest podejmowanie wszelkich środków w celu zapewnienia prawidłowego wykonywania prawa unijnego, a zwłaszcza podejmowanie odpowiednich działań legislacyjnych¹².

Zasada subsydiarności (pomocniczości) oznacza, że na poziomie unijnym w odniesieniu do działań, które mogą być podejmowane zarówno przez UE, jak i przez państwa członkowskie (tzw. sfera kompetencji dzielonych), instytucje unijne mogą podejmować działania po spełnieniu dwóch warunków określonych w art. 5 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej¹³. Zgodnie z tym artykułem w dziedzinach, które nie należą do jej kompetencji wyłącznej, UE podejmuje działania tylko wówczas i tylko w takim zakresie, w jakim cele proponowanych działań nie mogą być osiągnięte w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast z uwagi na rozmiary i skutki proponowanych działań możliwe jest lepsze ich osiągnięcie na poziomie UE.

Z zasadą subsydiarności jest ściśle związana zasada proporcjonalności, zgodnie z którą działania podejmowane przez UE nie mogą wykraczać ponad to, co jest niezbędne do osiągnięcia oznaczonego celu, a więc muszą być proporcjonalne do zamierzonego celu (art. 5 ust. 4 TUE)¹⁴.

Charakter prawny rozporządzenia jest zbliżony do charakteru prawnej ustawy w krajowym porządku prawnym. Rozporządzenie jest bowiem aktem prawnym zawierającym regulację generalną i abstrakcyjną¹⁵. Rozporządzenie obowiązuje bezpośrednio w porządkach prawnych państw członkowskich (art. 288 zd. 2 TFUE). Nie wymaga ono transformacji do krajowego systemu prawnego ani nie wymaga dokonania ogłoszenia zgodnego z prawem wewnętrznym¹⁶. Ta bezpośrednia skuteczność rozporządzenia oznacza możliwość bezpośredniego powoływania się na przepisy prawa wspólnotowego przed sądami krajowymi w celu dochodzenia swoich praw. Rozporządzenie obowiązuje w całości i to nie tylko co do

¹⁰ Tak P. Justyńska, op. cit., s. 233.

¹¹ A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 68.

¹² Tak P. Justyńska, op. cit., s. 251.

¹³ Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C z 7.06.2016 Nr 202/1, dalej: TUE).

¹⁴ Szerzej zobacz N. Emiliou, *The Principle of Proportionality in European Law: A Comparative Study*, London-Hague-Boston 1996, s. 167; D. Sobczyński, *Zasada proporcjonalności w europejskim prawie wspólnotowym*, „Glosa” 2003, nr 7, s. 9; J. Maliszewska-Nienartowicz, *Zasada proporcjonalności w prawie Wspólnot Europejskich*, Toruń 2007, s. 44; eadem, *Sądowe stosowanie wspólnotowej zasady proporcjonalności*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, nr 1, s. 11-17.

¹⁵ Tak A. Wróbel, [w:] *Stosowanie prawa Unii Europejskiej przez sądy*, red. A. Wróbel, Kraków 2005, s. 44.

¹⁶ Tak A. Łazowski, *Rozporządzenie jako źródło prawa Wspólnot Europejskich*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 3, s. 12 i n.; zob. też C. Mik, *Zasady ustrojowe europejskiego prawa wspólnotowego a polski porządek konstytucyjny*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 1, s. 26.

rezultatu, który powinien być osiągnięty, lecz także co do formy i metod jego osiągnięcia¹⁷. Wynika z tego, że niedopuszczalne jest niezupełne lub wybiórcze stosowanie rozporządzenia przez państwa członkowskie¹⁸. Niedopuszczalne jest również uzupełnianie treści rozporządzenia prawem krajowym, chyba że samo rozporządzenie do tego upoważni w ramach delegowania kompetencji wykonawczych na organy krajowe¹⁹.

Rozporządzenie 2015/848 jest efektem wieloletnich prac i zabiegów²⁰.

Specyfika wykładni prawa unijnego wynika przede wszystkim z tego, że jest to prawo wyrastające z różnych, niekiedy bardzo odmiennych kultur prawnych i odnoszące się do różnych rzeczywistości społeczno-gospodarczych państw członkowskich²¹. Dynamika życia społeczno-gospodarczego i związana z tym ewolucja systemów prawnych²² powodują, że przeważające znaczenie w wykładni prawa unijnego ma wykładnia dynamiczna (celowościowa), która niejako wyprzedza wykładnię statyczną odwołującą się wyłącznie do literalnego znaczenia tekstu aktu prawnego²³. Należy też zauważyć, że posługiwanie się wykładnią językową, która w systemie prawa krajowego zawsze stanowi wyjściowy rodzaj wykładni, przy interpretacji prawa unijnego napotyka na zasadniczą trudność polegającą na tym, że akty prawa jednolitego są publikowane w wielu językach²⁴, a wszystkie teksty są jednakowo wiążące²⁵. Oznacza to, jak trafnie wskazano w literaturze, że:

¹⁷ A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 69.

¹⁸ Tak C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe...*, s. 298 i 495.

¹⁹ Tak ibidem, s. 298 i 553.

²⁰ Szerzej na temat historii rozporządzenia patrz: K. Wimmer, *Die Besonderheiten von Sekundärinsolvenzverfahren unter besonderer Berücksichtigung des Europäischen Insolvenzübereinkommens*, „Zeitschrift für Wirtschaftsrecht” 1998, 982.

²¹ Stąd też prawo unijne określa się niekiedy jako „prawo kompromisu” – por. J. Niesiołowski, A. Mikołajczyk, *Z zagadnień wykładni prawa europejskiego*, [w:] *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, red. S. Wronkowska, Kraków 2005, s. 206 i 212; A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 77.

²² Por. H.G. Schermers, D. Waëlbroeck, *Judicial Protection in the European Communities*, Deventer-Boston 2002, s. 13–14.

²³ Tak też C. Mik, *Europejskie prawo wspólnotowe...*, s. 684. Por. również C. Gulman, *Methods of interpretation of the European Court of Justice*, „Scandinavian Studies in Law” 1980, vol. 24, s. 198; A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 78.

²⁴ Na temat wielości i równości języków autentycznych zobacz szerzej M. Górka, *Zasady stosowania języków państw członkowskich w systemie prawnym Unii Europejskiej*, „Radca Prawny” 2004, nr 3, s. 23.

²⁵ Odwoływanie się do wykładni literalnej w takiej sytuacji mogłoby prowadzić do uzyskania efektu wieloznaczeniowości określonych instytucji i pojęć prawa unijnego w zależności od tego, na podstawie którego tekstu językowego była dokonywana interpretacja aktu prawnego. Ciekawym przykładem dokonywania interpretacji tekstu prawnego na podstawie porównania różnych wersji językowych rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 z dnia 29 maja 2000 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.Urz. UE L z 2000 r. Nr 160, str. 1, dalej: rozporządzenie 1346/2000) i odrzucenia tych, które były, w ocenie sądu, sprzeczne z celem danej regulacji, jest sprawa polskiej spółki Elektrim SA rozstrzygnięta orzeczeniem High Court of Justice, Chancery Division w Londynie z dnia 2 października 2008 r. (nr 367/2008 – niepublikowane). W uzasadnieniu tego orzeczenia sąd angielski, interpretując art. 15 rozporządzenia, dokonał porównania kilku wersji językowych tego przepisu (spółka Elektrim SA twierdziła bowiem, że art. 15 dotyczy tylko postępowań sądowych, powołując się m.in. na fińskie i litewskie brzmienie tekstu rozporządzenia). Por. na ten temat również wyrok ETS z dnia 3 marca 1977 r. w sprawie *North Kerry Milk Products v Minister for Agriculture*, 80/76, Zb.Orz. 1977, s. 425; wyrok ETS z dnia 2 kwietnia 1998 r. w sprawie *The Queen v. Commissioners of Customs and Excise, ex parte EMU Tabac and others (SARL)*, C 296/95, Zb.Orz. 1998, s. I-1605; A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 78.

wykładnia językowa stanowi w praktyce ETS jedynie punkt wyjścia dla przeprowadzenia ustaleń derywacyjno-klaryfikacyjnych. Podmiot decyzyjny rozpoczyna interpretację od analizy tekstu lecz wynikająca zeń norma nie powstaje w drodze prostego „odkodowania”, jak to się tradycyjnie odbywa przy przyjęciu pozytywistycznego ujęcia prawa, ale jest wyraźnie twórczo rozwinięta za pomocą dyskursu prawnego²⁶.

Wykładnia rozporządzenia 2015/848 dokonywana przez sądy krajowe, zgodnie z ogólnymi zasadami wykładni prawa unijnego, powinna mieć charakter wykładni autonomicznej, co oznacza, że powinna być dokonywana niezależnie od jakichkolwiek znaczeń i pojęć funkcjonujących w systemie prawa krajowego z uwzględnieniem interpretacji celowościowej, systemowej i prawnoporównawczej²⁷. Jak wyżej wskazano, szczególne znaczenie w procesie wykładni prawa unijnego ma wykładnia celowościowa, która zmierza do ustalenia motywów tkwiących u źródeł interpretowanych przepisów czy aktów prawnych, oraz wykładnia systemowa, która opiera się na analizie usytuowania interpretowanego przepisu zarówno w całości danego aktu prawnego, jak i w systemie prawa unijnego²⁸ i pozwala na ustalenie takiej treści odkodowywanej normy, aby odpowiadała założeniom spójności systemu prawa jednolitego.

Na podstawie przeprowadzonych wyżej rozważań można wskazać, że rozporządzenie 2015/848 obowiązuje w całości i bezpośrednio w polskim systemie prawnym. Oznacza to, że w sprawach objętych rozporządzeniem i w zakresie w nim uregulowanym mają zastosowanie przepisy rozporządzenia z wyłączeniem przepisów prawa polskiego, w tym również z wyłączeniem przepisów prawa upadłościowego dotyczących międzynarodowego postępowania upadłościowego (część druga ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe²⁹). Zasada ta została również potwierdzona w przepisach polskiego prawa upadłościowego, które w art. 378 ust. 1 stanowi, że przepisów z zakresu międzynarodowego postępowania upadłościowego (przepisów części drugiej) nie stosuje się, jeżeli umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, albo prawo organizacji międzynarodowej, której Rzeczpospolita Polska jest członkiem, stanowi inaczej. W literaturze zgodnie się wskazuje, że prawo organizacji międzynarodowej w rozumieniu ust. 1 art. 378 prawa upadłościowego to właśnie rozporządzenie 2015/848³⁰.

²⁶ Tak A. Kalisz, *Reguły interpretacyjne wykorzystywane przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 2, s. 13 i literatura przywołana w przypisach 19 i 20; A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 79.

²⁷ T. Chilarski, *Upadłość transgraniczna w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2008, s. 29.

²⁸ Por. wyrok ETS z dnia 19 listopada 1991 r. w sprawie *Andrea Francovich i Danila Bonifaci oraz inne przeciwko Republice Włoskiej* (sprawy połączone C 6/90 oraz C 9/90, Zb.Orzecz. 1991, s. I-5357).

²⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 794 z późn. zm. (dalej: u.p.u.).

³⁰ Tak na gruncie rozporządzenia 1346/2000 nadal aktualnie D. Zienkiewicz, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 649; S. Gurgul, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 951; F. Zedler, [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze, Komentarz*, Kraków 2006, s. 1077.

W rozważaniach teoretycznych można wyróżnić dwa przeciwstawne modele regulacji skutków międzynarodowego postępowania upadłościowego: jeden oparty na zasadzie terytorialności, a drugi na zasadzie uniwersalności, a także szereg modeli pośrednich³¹.

Zasada terytorialności odpowiada założeniu, że międzynarodowa aktywność uczestników obrotu prawnego, zwłaszcza międzynarodowa działalność gospodarcza, wywiera skutki jedynie w odniesieniu do prawa tego państwa, na którego terytorium zostały podjęte określone działania. Rezultatem takiego założenia w odniesieniu do prawa upadłościowego jest koncepcja sprowadzająca się do tego, że każde państwo, na którego terenie dłużnik posiada majątek, może prowadzić postępowanie upadłościowe na podstawie własnego prawa. Zasięg terytorialny postępowania upadłościowego czy też – inaczej rzecz ujmując – terytorialne skutki ogłoszenia upadłości są ograniczone wyłącznie do państwa, w którym doszło do ogłoszenia upadłości. W pewnym sensie odwrotnością zasady terytorialności jest zasada uniwersalności, która opiera się na uznaniu faktu, że międzynarodowa działalność podmiotów obrotu gospodarczego wywołuje skutki w różnych państwach. W odniesieniu do prawa upadłościowego zasada ta zakłada, że wobec dłużnika powinno toczyć się jedno postępowanie upadłościowe na podstawie prawa obowiązującego w państwie wszczęcia postępowania. W konsekwencji oznacza to, że wobec dłużnika jest ogłaszana upadłość w państwie, któremu na podstawie właściwych norm jurysdykcyjnych przysługuje jurysdykcja, a skutki tej upadłości (zarówno przestrzenne, jak i przedmiotowe) mają charakter uniwersalny, tzn. obejmują cały majątek dłużnika niezależnie od tego, gdzie ten majątek się znajduje, i dotyczą wszystkich spraw dłużnika³².

Rozporządzenie w sprawie postępowania upadłościowego, godzące interes unijny wyrażający się w dążeniu do ochrony rynku wewnętrznego z interesem poszczególnych państw członkowskich dążących m.in. do zapewnienia ochrony wierzycielom krajowym, zwłaszcza wierzycielom uprzywilejowanym, opiera się na zasadzie ograniczonej (zmodyfikowanej) uniwersalności, w ramach której odstępstwem od zasady pełnej uniwersalności na rzecz zasady terytorialności jest dopuszczenie do wszczynania postępowań terytorialnych. Stąd w literaturze zwykło się określać zasadę rządzącą rozporządzeniem również zasadą kontrolowanej uniwersalności lub kontrolowanej wielości postępowań³³.

³¹ A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 105.

³² *Ibidem*, s. 107.

³³ Tak P.M. Wiórek, *Das Prinzip der Gläubigergleichbehandlung im Europäischen Insolvenzrecht*, Baden-Baden 2005, s. 51; A. Hrycaj, *Jurysdykcja krajowa...*, s. 108.

2. Naczelne zasady wspólnotowego prawa upadłościowego

Zasady, na których opiera się unijne prawo upadłościowe, przedstawiono poniżej.

1. Zasady kolizyjne:

a) zasada jednolitości

Zgodnie z tą zasadą unijne prawo upadłościowe jest w całości i jednakowo stosowane w każdym z państw członkowskich. Oznacza to, że z uwzględnieniem nielicznych wyjątków (np. w odniesieniu do klauzuli porządku publicznego) unijne prawo upadłościowe podlega wykładni autonomicznej, a więc wykładni dokonywanej niezależnie od jakichkolwiek znaczeń i pojęć funkcjonujących w systemie prawa krajowego z uwzględnieniem interpretacji celowościowej, systemowej i prawnoporównawczej w celu osiągnięcia jednolitego rezultatu na terenie całej UE.

b) zasada równości

Podstawowymi wartościami UE, celem jej polityk, a także podstawą konkretnych praw jednostek są idea równości wobec prawa, idea równego traktowania oraz zakaz dyskryminacji. W prawie UE zasada niedyskryminacji – nazywana też zasadą równego traktowania – wyraża się przede wszystkim przez zakaz dyskryminacji bezpośredniej i dyskryminacji pośredniej. Dyskryminacja bezpośrednia oznacza sytuację, w której dana osoba ze względu na swoją cechę jest traktowana mniej korzystnie niż osoba w porównywalnej sytuacji. Z kolei dyskryminacja pośrednia oznacza sytuację, gdy z pozoru neutralne traktowanie jest mniej korzystne dla danej osoby ze względu na określoną cechę, chyba że istnieje obiektywne i racjonalne uzasadnienie³⁴. Zasada równości w unijnym prawie upadłościowym oznacza, że nie jest dopuszczalne zróżnicowane traktowanie wierzycieli w zależności od tego, czy w relacji do państwa wszczynającego i prowadzącego postępowanie upadłościowe można ich określić jako wierzycieli krajowych, czy też wierzycieli zagranicznych.

c) zasada wzajemnego zaufania

Istotę zasady wzajemnego zaufania wyjaśnił Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 2 maja 2006 r. wydanym w sprawie *Eurofood*³⁵. Trybunał stwierdził, że do istoty tej zasady należy to, iż sąd państwa członkowskiego, do którego wpłynął wniosek o wszczęcie głównego postępowania upadłościowego, weryfikuje swoją właściwość zgodnie z art. 3 ust. 1 rozporządzenia 2015/848, tzn. dokonuje oceny, czy główny ośrodek podstawowej działalności dłużnika znajduje się w tym państwie członkowskim (punkt 41 wyroku):

³⁴ A. Śledzińska-Simon, *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, „Infos” 2011, nr 13 (105), [online:] [https://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/o/E8FFA8EC1CBE285EC12578B10041F79E/\\$file/Infos_105.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/o/E8FFA8EC1CBE285EC12578B10041F79E/$file/Infos_105.pdf) [dostęp: 19.09.2024], s. 44.

³⁵ C 341/04, Dz.Urz. UE C 143 z 17 czerwca 2006 r., s. 11.

W zamian zasada wzajemnego zaufania wymaga, zgodnie z motywem 22 Preambuły Rozporządzenia 1346/2000 (obecnie pkt 65 Preambuły Rozporządzenia 2015/848), aby sądy pozostałych państw członkowskich uznawały orzeczenie sądu o wszczęciu głównego postępowania upadłościowego, bez możliwości badania oceny właściwości dokonanej przez ten sąd (punkt 42 wyroku).

d) zasada współpracy i komunikacji

Zasada współpracy i komunikacji oznacza, że podstawowym obowiązkiem państw, organów oraz uczestników postępowań upadłościowych jest współpraca w zakresie skutecznego zarządzania masą upadłościową dłużnika oraz efektywnej likwidacji całego majątku. Zgodnie z pkt 48 preambuły rozporządzenia 2015/848 odpowiednia współpraca wymaga ścisłej kooperacji poszczególnych zarządców i sądów, w szczególności poprzez wymianę wystarczającej ilości informacji. W ramach współpracy zarządcy i sądy powinni uwzględnić najlepsze sposoby współdziałania w sprawach dotyczących transgranicznej upadłości określone w zasadach i wytycznych komunikacji i współpracy, przyjętych przez europejskie i międzynarodowe organizacje działające w obszarze prawa dotyczącego niewypłacalności, a zwłaszcza wytycznych opracowanych przez Komisję Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego (UNCITRAL). Zgodnie z pkt 49 preambuły rozporządzenia 2015/848 w ramach takiej współpracy zarządcy i sądy powinni mieć możliwość zawierania umów i protokołów ułatwiających współpracę transgraniczną w kilku równoległych postępowaniach upadłościowych tego samego dłużnika lub członków tej samej grupy przedsiębiorstw w różnych państwach członkowskich, jeżeli nie jest to sprzeczne z przepisami mającymi zastosowanie do każdego z tych postępowań. Takie umowy i protokoły mogą mieć różne formy – pisemną lub ustną – oraz różny zakres zastosowania – od ogólnego po szczegółowy – a także mogą być zawierane przez różne strony. Zwykle ogólne umowy mogą akcentować potrzebę ścisłej współpracy między stronami bez odnoszenia się do konkretnych kwestii, natomiast bardziej szczegółowe, konkretniejsze umowy mogą określać zasady prowadzenia kilku równoległych postępowań upadłościowych i mogą być zatwierdzane przez sądy biorące udział w postępowaniu, gdy wymaga tego prawo krajowe. Mogą odzwierciedlać zgodę stron na podjęcie lub powstrzymanie się od podjęcia pewnych kroków lub działań.

e) zasada pomocniczości i proporcjonalności

Jak wskazano w pkt 3 preambuły rozporządzenia 2015/848, prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego wymaga skutecznego i sprawnego funkcjonowania transgranicznych postępowań upadłościowych. Zauważono przy tym (pkt 4 preambuły), że działalność przedsiębiorstw wykracza coraz częściej poza granice jednego państwa i dlatego podlega w coraz większym stopniu przepisom prawa UE. Upadłość takich przedsiębiorstw ma także negatywny wpływ na prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego, w związku z czym zachodzi potrzeba przyjęcia aktu prawa unijnego przewidującego koordynację działań, które

mają zostać podjęte w stosunku do majątku niewypłacalnego dłużnika. Unijne prawo upadłościowe reguluje w ramach kompetencji dzielonych z państwami członkowskimi te aspekty upadłości i restrukturyzacji, których unijna regulacja jest najodpowiedniejsza dla osiągnięcia celów wyznaczonych w traktatach (zasada pomocniczości)³⁶. Jednocześnie treść i forma przyjętych regulacji unijnych w zakresie prawa upadłościowego nie przekraczają granic konieczności dla osiągnięcia celów wyznaczonych w traktatach (zasada proporcjonalności)³⁷.

2. Zasady proceduralne

a) zasada skuteczności

Regulując transgraniczne aspekty upadłości i restrukturyzacji, UE dąży do zapewnienia skuteczności przyjętych rozwiązań normatywnych. Przykładowo w przyjętym w dniu 12 grudnia 2012 r. przez Komisję Europejską sprawozdaniu w sprawie stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 stwierdzono, że zasadniczo rozporządzenie to funkcjonuje dobrze, jednak pożądanym byłoby usprawnienie stosowania niektórych jego przepisów, aby zwiększyć skuteczność przeprowadzania transgranicznych postępowań upadłościowych. W związku z tym, że rozporządzenie to zostało kilkakrotnie zmienione i że potrzebne są dalsze zmiany, powinno ono zostać przekształcone, aby zwiększyć jego przejrzystość. Ostatecznie doprowadziło to do przyjęcia rozporządzenia 2015/848. Zasada skuteczności powinna być również wyznacznikiem dla wykładni przepisów rozporządzenia oraz przepisów krajowych implementujących do systemów państw członkowskich przepisy unijne. Wykładnia ta powinna być dokonywana w sposób maksymalnie zapewniający skuteczność regulacjom unijnym.

b) zasada przejrzystości

Unijne prawo upadłościowe dąży do zapewnienia uczestnikom postępowania oraz wszystkim zainteresowanym osobom pełnego dostępu do informacji o przebiegu postępowania oraz o upadłości dłużników. Zasada ta jest realizowana m.in. przez obowiązek ustanowienia i integracji krajowych rejestrów upadłości. Prawodawca unijny zauważa, że dla wierzycieli

³⁶ Por. również pkt 8 dyrektywy o restrukturyzacji zapobiegawczej, zgodnie z którym różnice między państwami członkowskimi w zakresie postępowań dotyczących restrukturyzacji, niewypłacalności i umorzenia długów prowadzą do niejednakowych warunków dostępu do kredytu lub pożyczki oraz niejednakowych stóp odzysku w państwach członkowskich. Wyższy stopień harmonizacji w dziedzinie restrukturyzacji, niewypłacalności, umorzenia długów i zakazów prowadzenia działalności jest zatem niezbędny do dobrego funkcjonowania rynku wewnętrznego w ujęciu ogólnym, a w szczególności do dobrego funkcjonowania unii rynków kapitałowych, a także niezbędny dla odporności europejskich gospodarek, w tym dla zachowania i tworzenia miejsc pracy.

³⁷ Zgodnie z pkt 86 rozporządzenia 2015/848, ponieważ cel niniejszego rozporządzenia nie może zostać osiągnięty w sposób wystarczający przez państwa członkowskie, natomiast – ze względu na stworzenie ram prawnych dla właściwego przeprowadzania transgranicznych postępowań upadłościowych – możliwe jest jego lepsze osiągnięcie na poziomie Unii, UE może przyjąć środki zgodnie z zasadą pomocniczości określoną w art. 5 TUE. Zgodnie z zasadą proporcjonalności określoną w tym artykule niniejsze rozporządzenie nie wykracza poza to, co jest konieczne do osiągnięcia tego celu.

ważne są informacje o określonych aspektach postępowania upadłościowego, takie jak termin zgłaszania wierzytelności lub termin zaskarżania orzeczeń. Stąd też prawo unijne umożliwia państwom członkowskim wypełnienie ich obowiązków informacyjnych przez zamieszczenie hiperłączy do europejskiego portalu e-Sprawiedliwość, w którym będą podane klarowne informacje o zasadach obliczania tych terminów.

c) zasada przewidywalności

Prawodawca unijny, zmierzający do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania rynku wewnętrznego, dąży do takiego ukształtowania unijnego systemu prawa upadłościowego, aby gwarantowało one przedsiębiorcom możliwość przewidzenia, w którym państwie będzie potencjalnie toczyło się postępowanie upadłościowe oraz jakie będą zasady uznania i wykonania wydanych w jego toku lub z nim związanych orzeczeń.

d) zasada sprawiedliwości proceduralnej

Jednym z podstawowych założeń unijnego prawa upadłościowego jest zapewnienie wszystkim uczestnikom postępowania upadłościowego dostępu do jasnej i przejrzystej procedury, w ramach której uczestnicy będą mogli składać środki zaskarżenia lub w inny sposób dochodzić swoich praw.

e) zasada pierwszeństwa

Działanie zasady pierwszeństwa unijnego prawa upadłościowego polega na tym, że żaden organ sądowy państwa członkowskiego nie może zastosować przepisu prawa krajowego, jeżeli przepis ten w danej sprawie jest sprzeczny z odpowiednią normą prawa unijnego. Państwa członkowskie mają nakaz efektywnej implementacji unijnego prawa upadłościowego do wewnętrznego porządku prawnego, zwłaszcza zakaz stanowienia prawa krajowego sprzecznego z prawem unijnym³⁸, zakaz kwestionowania ważności norm unijnych przez organy krajowe oraz nakaz zapewnienia bezpośredniej wykonalności orzeczeń sądów unijnych.

3. Zasady materialne

a) zasada równego traktowanie wierzycieli

Zasada równego traktowania jest konstrukcyjną zasadą wszystkich aktów unijnego oraz międzynarodowego prawa upadłościowego. Wszelkie naruszenia zasady równego traktowania wierzycieli są sprzeczne z prawem unijnym. Zgodnie z pkt 63 preambuły rozporządzenia 2015/848 każdy wierzyciel mający miejsce zwykłego pobytu, miejsce zamieszkania

³⁸ Por. dokument Zgromadzenia Ogólnego Organizacji Narodów Zjednoczonych: *Possible Future Work, Note by the Secretariat, Addendum, Cross-border insolvency* z dnia 23 czerwca 1993 r., s. 5, [online:] <https://insolvencyacademy.com/wp-content/uploads/2022/09/Preliminary-Report-of-UNCITRAL-26th-Session-on-Possible-Future-Work-on-Cross-Border-Insolvency.pdf> [dostęp: 7.11.2024].

lub siedzibę statutową w UE powinien być uprawniony do zgłoszenia swoich wierzytelności w każdym postępowaniu upadłościowym wszczętym w UE względem majątku jego dłużnika. Powinno to także mieć zastosowanie do organów podatkowych i instytucji ubezpieczenia społecznego. Niniejsze rozporządzenie nie powinno uniemożliwiać zarządcy zgłoszenia wierzytelności w imieniu pewnych grup wierzycieli, np. pracowników, jeżeli przewiduje to prawo krajowe. Aby jednak zapewnić równe traktowanie wierzycieli, podział funduszków powinien być skoordynowany. Każdy wierzyciel powinien móc zatrzymać to, co otrzymał w toku postępowania upadłościowego, lecz powinien być uprawniony do udziału w podziale całości majątku w innym postępowaniu tylko pod warunkiem, że wierzyciele będący w tej samej sytuacji uzyskali tę samą część swoich wierzytelności.

b) zasada optymalnej likwidacji majątku dłużnika

Z reguły celem krajowych postępowań upadłościowych jest dokonanie optymalnej likwidacji majątku dłużnika, co pozwala na maksymalne zaspokojenie roszczeń wierzycieli. Taki też jest cel rozwiązań unijnych, które pozostawiając prawo państwa wszczęcia postępowania zasady likwidacji masy upadłości, regulują zasady podziału majątku pomiędzy postępowanie główne i postępowania wtórne.

c) ochrona dłużnika

Unijne prawo upadłościowe co do zasady stoi na straży równego i sprawiedliwego traktowania dłużnika i wierzycieli. W dążeniu do maksymalnego zaspokojenia interesów wierzycieli prawo unijne dba jednak o słusze interesy dłużnika, w szczególności dłużnika na wczesnym etapie kryzysu finansowego. Rozwiązania unijnej dyrektywy o restrukturyzacji zapobiegawczej mają na celu dostarczenie dłużnikowi wystarczających i atrakcyjnych narzędzi umożliwiających zapobieżenie upadłości. Jednocześnie prawodawca unijny zmierza do zagwarantowania prawa oddłużenia dla uczciwych dłużników.

d) zasada ochrony zaufania

Unijne prawo upadłościowe stoi na stanowisku, że czynności dokonane w dobrej wierze zasługują na ochronę. Wyrazem tej zasady jest chociażby artykuł 31 ust. 1 rozporządzenia 2015/848. Zgodnie z nim kto w państwie członkowskim spełnia świadczenie do rąk dłużnika, przeciwko któremu w innym państwie członkowskim zostało wszczęte postępowanie upadłościowe, chociaż powinien był spełnić świadczenie do rąk zarządcy, zostaje zwolniony ze zobowiązania, jeżeli nie wiedział o wszczęciu postępowania. W przypadku gdy spełnienie świadczenia nastąpiło przed obwieszczeniem przewidzianym w art. 28, domniemywa się wobec braku dowodu przeciwnego, że spełniający świadczenie nie wiedział o wszczęciu postępowania upadłościowego. Natomiast w przypadku gdy spełnienie świadczenia nastąpiło

po takim obwieszczeniu, domniemywa się wobec braku dowodu przeciwnego, że spełniający świadczenie wiedział o wszczęciu postępowania (ust. 2).

e) ochrona socjalna (np. dla pracowników)³⁹

W unijnym prawie upadłościowym jako wyjątek od zasady równego traktowania wierzycieli dopuszcza się szczególne traktowanie niektórych grup wierzycieli, przy czym jest zauważalne dążenie do wąskiego określania kategorii wierzycieli uprzywilejowanych. Przykładowo zgodnie z art. 6 dyrektywy o restrukturyzacji zapobiegawczej państwa członkowskie zapewniają, aby dłużnicy mogli korzystać ze wstrzymania indywidualnych czynności egzekucyjnych, aby pomóc w negocjowaniu planu restrukturyzacji w ramach restrukturyzacji zapobiegawczej. Państwa członkowskie zapewniają przy tym, aby wstrzymanie indywidualnych czynności egzekucyjnych mogło dotyczyć wszystkich rodzajów roszczeń, w tym wierzytelności zabezpieczonych i wierzytelności uprzywilejowanych. Możliwość wstrzymania indywidualnych czynności egzekucyjnych nie ma jednak zastosowania do roszczeń pracowników.

3. Uznawanie orzeczeń w sprawie upadłości na podstawie prawa unijnego

3.1. Przesłanki i tryb uznania

Zgodnie z art. 19 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego wydane przez sąd państwa członkowskiego posiadający jurysdykcję zgodnie z art. 3 podlega uznaniu we wszystkich pozostałych państwach członkowskich z chwilą, gdy orzeczenie to stanie się skuteczne w państwie wszczęcia postępowania. Zasadę określoną w akapicie pierwszym stosuje się również w przypadku, gdy w stosunku do dłużnika ze względu na jego właściwości w innych państwach członkowskich nie może zostać wszczęte postępowanie upadłościowe. Zgodnie z ust. 2 uznanie postępowania, o którym mowa w art. 3 ust. 1, nie stoi na przeszkodzie wszczęciu przez sąd innego państwa członkowskiego postępowania, o którym mowa w art. 3 ust. 2. W tym wypadku postępowanie wszczęte na podstawie art. 3 ust. 2 jest wtórnym postępowaniem upadłościowym w rozumieniu rozdziału III.

Artykuł 19 wprowadza zasadę automatycznego uznawania orzeczeń o wszczęciu postępowania upadłościowego wydanych przez sąd jednego państwa członkowskiego (z wyjątkiem Danii) we wszystkich pozostałych państwach członkowskich (z wyjątkiem Danii). Oznacza to, że w stosunku do orzeczeń wszczynających postępowania upadłościowe wskazane w załączniku A do rozporządzenia, wydanych przez sąd właściwy zgodnie z art. 3, nie istnieje żadna procedura *exequatur*, a uznawanie orzeczeń opiera się na zasadzie wzajemnego zaufania

³⁹ R. Bork, *Principles of Cross-Border Insolvency Law*, Oxford 2017.

(pkt 65 preambuły⁴⁰). Automatyczne uznanie dotyczy zarówno orzeczeń o wszczęciu postępowania głównego, jak i orzeczeń o wszczęciu postępowań ubocznych i to zarówno samoistnych (wszczętych przed wszczęciem postępowania głównego), jak i wtórnych. Uznanie orzeczeń o wszczęciu postępowań ubocznych w istocie rzeczy równa się uznaniu terytorialnie ograniczonych skutków tych postępowań⁴¹.

Wszczęcie postępowania w rozumieniu art. 19 oznacza, że organ właściwy podjął zgodnie z prawem krajowym decyzję, która skutkuje całkowitym lub częściowym zajęciem majątku dłużnika oraz powołaniem zarządcy wskazanego w załączniku B do rozporządzenia.

Zgodnie z rozporządzeniem uznaniu podlega orzeczenie: (1) wszczynające postępowanie upadłościowe objęte zakresem zastosowania rozporządzenia, tj. wymienione w załączniku A oraz dotyczące dłużnika, którego główny ośrodek podstawowej działalności znajduje się na terenie państwa członkowskiego; (2) wydane przez sąd w rozumieniu art. 2 pkt 6 ii), który (3) uznał, że jego jurysdykcja do rozpoznania sprawy wynika z art. 3 rozporządzenia, oraz (4) jest skuteczne w państwie jego wydania⁴².

Orzeczenie, które podlega uznaniu, musi być orzeczeniem wydany przez sąd w rozumieniu, jakie temu pojęciu nadaje art. 2 pkt 6 ii) rozporządzenia. W odniesieniu do niektórych postępowań ujętych w aneksie A do rozporządzenia uznaniu będą więc podlegały decyzje podjęte przez podmioty, które pozostają poza strukturą wymiaru sprawiedliwości. Przykładowo będzie tak w odniesieniu do angielskiego postępowania *company voluntary arrangement*, w którym postawienie spółki w „stan upadłości” następuje na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników i wierzycieli⁴³.

Uznanie następuje automatycznie bez konieczności wydania w państwie uznającym pozytywnej decyzji w tym zakresie. Samo rozporządzenie nie przewiduje zresztą żadnego trybu, w którym taka pozytywna decyzja w przedmiocie uznania obcego orzeczenia o ogłoszeniu upadłości mogłaby zostać wydana. Nie można jednak wykluczyć sytuacji, w której mimo że uznanie zagranicznego orzeczenia o ogłoszeniu upadłości nastąpiło z mocy prawa,

⁴⁰ Zgodnie z pkt 65 preambuły w rozporządzeniu powinno być przewidziane bezpośrednie uznanie orzeczeń dotyczących wszczęcia, prowadzenia oraz zakończenia postępowań upadłościowych wchodzących w jego zakres zastosowania oraz orzeczeń wydanych w bezpośrednim związku z takimi postępowaniami upadłościowymi. Automatyczne uznanie powinno zatem oznaczać, że skutki wynikające z postępowania na podstawie prawa państwa członkowskiego, w którym wszczęto postępowanie, rozciągają się na wszystkie inne państwa członkowskie. Uznawanie orzeczeń wydanych przez sądy państw członkowskich powinno się opierać na zasadzie wzajemnego zaufania. W tym celu przyczyny odmowy uznania powinny być ograniczone do niezbędnego minimum. Według tej zasady powinien również być rozwiązany każdy spór w sytuacji, w której sądy dwóch państw członkowskich uważają się za właściwe do wszczęcia głównego postępowania upadłościowego. Orzeczenie sądu, który jako pierwszy wszczął postępowanie, powinno zostać uznane w pozostałych państwach członkowskich, bez możliwości badania orzeczenia sądu przez te państwa członkowskie.

⁴¹ A. Hrycaj, [w:] F. Zedler, A. Hrycaj, P. Filipiak, *Europejskie prawo upadłościowe. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 128.

⁴² Ibidem, s. 117.

⁴³ Tak G. Moss, T. Smith, [w:] G. Moss, I.E. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation on Insolvency Proceedings: A Commentary and Annotated Guide*, Oxford 2009, s. 305.

zagraniczny zarządca może być zainteresowany uzyskaniem pozytywnej decyzji potwierdzającej ten fakt⁴⁴.

Uznanie orzeczenia o ogłoszeniu upadłości nie wymaga ani publicznego ogłoszenia tego orzeczenia w państwie uznającym, ani też konieczności jego rejestracji. W literaturze wyrażono słuszny pogląd, że zarówno publikacja, jak i rejestracja orzeczenia stanowią instrumenty prawne służące wzmocnieniu jawności postępowania upadłościowego, ale nawet wówczas gdy mają one charakter obowiązkowy, nie stanowią przesłanki uznania⁴⁵.

Skuteczność uznania utrzymuje się tak długo, jak długo orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego jest skuteczne w państwie jego wydania. Zasadzie automatycznego uznania odpowiada zatem zasada automatycznego upadku skutków prawnych orzeczenia w razie jego uchylecia⁴⁶.

3.2. Skutki uznania

Zgodnie z art. 20 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego, o którym mowa w art. 3 ust. 1, wywołuje w każdym innym państwie członkowskim, bez potrzeby dopełnienia jakichkolwiek formalności, skutki, które wynikają z prawa państwa wszczęcia postępowania, o ile niniejsze rozporządzenie nie stanowi inaczej oraz dopóki w tym innym państwie członkowskim nie zostanie wszczęte postępowanie, o którym mowa art. 3 ust. 2. Zgodnie z ust. 2 rozporządzenia skutki postępowania, o którym mowa w art. 3 ust. 2, nie mogą zostać podważone w innych państwach członkowskich. Jakikolwiek ograniczenie praw wierzycieli, w szczególności odroczenie płatności lub zwolnienie z długu wskutek postępowania, wywiera skutek co do majątku znajdującego się na terytorium innego państwa członkowskiego tylko w odniesieniu do wierzycieli, którzy wyrazili na to zgodę.

Konstrukcja przyjętego przez prawodawcę europejskiego modelu skutków uznania zagranicznego orzeczenia może opierać się na teorii rozszerzenia skutków (niem. *Wirkungserstreckung*, ang. *extension theory*) lub na teorii asymilacji (niem. *Gleichstellung*), przy czym obie te teorie mogą być w różny sposób modyfikowane i dostosowywane do charakteru orzeczeń, których ma dotyczyć uznanie. Zgodnie z teorią rozszerzenia skutków orzeczenie wywołuje w kraju uznania te same skutki, które wywołuje w państwie pochodzenia.

⁴⁴ A. Hrycaj, [w:] F. Zedler, A. Hrycaj, P. Filipiak, *Europejskie prawo upadłościowe...*, s. 123.

⁴⁵ M. Szydło, *Jurysdykcja krajowa w transgranicznych sprawach upadłościowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 281.

⁴⁶ Tak T. Chilarski, op. cit., s. 118. Taki pogląd, jeszcze na gruncie przepisów Konwencji o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.Urz. UE L z 10.6.2009 r. Nr 147; dalej: konwencja brukselska), wyraził również ETS w wyroku z dnia 4 lutego 1988 r. wydanym w sprawie *Horst Ludwig Martin Hoffman v. Adelheid Kreig* (145/86, Zb.Orz 1988, s. 645), stwierdzając, że wykonalne orzeczenie traci przymiot wykonalności w państwie uznającym lub wykonującym to orzeczenie, w sytuacji gdy przestaje być ono w mocy na podstawie przepisów państwa pochodzenia, czyli z przyczyn leżących poza zakresem konwencji brukselskiej.

Granice skuteczności uznanego orzeczenia wyznacza więc nie prawo państwa uznającego, lecz państwa pochodzenia, które to państwo decyduje w szczególności o tym, jakie skutki wywoła orzeczenie i jaki będzie ich zakres. Zasadniczą wadą tej teorii jest to, że przy jej zastosowaniu łatwo może dojść do tego, że prawo obce będzie przypisywało orzeczeniu skutki nieznanne prawu państwa uznającego bądź też skutki przypisywane orzeczeniu przez to prawo będą węższe niż te, które w odniesieniu do orzeczenia tego samego typu przewiduje prawo państwa uznającego. Teoria asymilacji polega na zrównaniu zagranicznego orzeczenia z porównywalnym z nim orzeczeniem krajowym i zakłada, że skutki zagranicznego orzeczenia, które zostało uznane, określa wyłącznie prawo państwa uznającego. Celem uznania, w rozumieniu tej teorii, jest zrównanie orzeczenia pod względem zakresu jego skuteczności z takim krajowym orzeczeniem, jakie jest z nim porównywalne⁴⁷. W literaturze wskazuje się w odniesieniu do orzeczeń o ogłoszeniu upadłości, że przyjęcie teorii asymilacji prowadziłoby do zróżnicowania praw wierzycieli niewypłacalnego dłużnika w zależności od tego, w którym kraju prawa te byłyby dochodzone⁴⁸.

W odniesieniu do regulacji skutków uznania orzeczeń o wszczęciu postępowania upadłościowego prawodawca europejski przyjął taką samą konstrukcję jak w odniesieniu do skutków uznania orzeczeń cywilnych. W konsekwencji w art. 20 ust. 1 rozporządzenia wprowadza się model uznania oparty na teorii rozciągnięcia skutków orzeczenia⁴⁹, co oznacza, że postępowanie upadłościowe wszczęte orzeczeniem sądu, które zostało automatycznie uznane, nie będzie zrównane z krajowym postępowaniem prowadzonym według prawa państwa uznającego, ale wywoła w państwie uznającym takie skutki, jakie wynikają z prawa państwa wszczęcia postępowania. Zastosowanie w rozporządzeniu modelu opartego na teorii nieograniczonego rozciągnięcia skutków w połączeniu z zasadą automatycznego uznawania orzeczeń o ogłoszeniu upadłości stanowi realizację zasady uniwersalizmu, na której jest oparte rozporządzenie⁵⁰.

Artykuł 19 rozporządzenia wprowadza w odniesieniu do orzeczeń o wszczęciu postępowania upadłościowego wydanych w jednym państwie członkowskim (z wyjątkiem Danii) zasadę automatycznego uznawania w innych państwach członkowskich (z wyjątkiem Danii). Artykuł 20 ust. 1 uzupełnia tę regulację, określając, jakie skutki wywołuje automatyczne uznanie uregulowane w art. 19. Samo uznanie skutkuje bowiem tylko rozciągnięciem na państwo uznające bezpośrednich skutków orzeczenia o ogłoszeniu upadłości, tj. prawomocności

⁴⁷ A. Hrycaj, [w:] F. Zedler, A. Hrycaj, P. Filipiak, *Europejskie prawo upadłościowe...*, s. 113 oraz tak i szerzej K. Weitz, *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005, s. 68–76.

⁴⁸ A. Hrycaj, [w:] F. Zedler, A. Hrycaj, P. Filipiak, *Europejskie prawo upadłościowe...*, s. 114; M. Virgós, F. Garcimartín, *The EC Regulation on Insolvency Proceedings: A Practical Commentary*, The Hague 2004, Nb 353.

⁴⁹ A. Hrycaj, [w:] F. Zedler, A. Hrycaj, P. Filipiak, *Europejskie prawo upadłościowe...*, s. 124; B. Wessels, *International Insolvency Law*, Deventer 2006, s. 428; K. Pannen, *European Insolvency Regulation*, Berlin 2007, s. 317.

⁵⁰ A. Hrycaj, [w:] F. Zedler, A. Hrycaj, P. Filipiak, *Europejskie prawo upadłościowe...*, s. 124; M. Virgós, E. Schmit, *Report on the Convention on Insolvency Proceedings 1996 (dokument Rady UE nr 6500/1/96)*, Brussels 1996, cyt. za: G. Moss, T. Smith, [w:] G. Moss, I.E. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation on Insolvency Proceedings...*, pkt 151.

formalnej i materialnej oraz skutku kształtującego, a dopiero zastosowanie właściwych norm kolizyjnych doprowadza do rozciągnięcia na państwo uznające skutków pośrednich danego orzeczenia. Do skutków pośrednich orzeczenia o ogłoszeniu upadłości należą zajęcie majątku dłużnika i ograniczenie dłużnika w prawie zarządzania i rozporządzania tym majątkiem, ograniczenie możliwości obciążania majątku wchodzącego w skład masy upadłości, konieczność zawieszenia lub umorzenia postępowań sądowych i administracyjnych prowadzonych z udziałem upadłego, zmiany podmiotowe tych postępowań, ograniczenie możliwości potrącania wierzytelności upadłego z wzajemną wierzytelnością wierzyciela itd. Skutki te, o ile rozporządzenie nie stanowi inaczej, wynikają z prawa państwa wszczęcia postępowania⁵¹.

Regulacja art. 20 ust. 1 stanowi w odniesieniu do głównych postępowań upadłościowych uzupełnienie normy kolizyjnej zawartej w art. 7. Ten zaś, stanowiąc, że z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w rozporządzeniu dla postępowania upadłościowego i jego skutków właściwe jest prawo państwa, w którym postępowanie zostało wszczęte, rozstrzyga o tym, które prawo jest właściwe dla skutków postępowania upadłościowego wszczętego w jednym państwie, ale samodzielnie nie określa zasięgu terytorialnego tych skutków. Artykuł 20 ust. 1 rozciąga skutki orzeczenia o ogłoszeniu upadłości wydanego przez sąd, którego właściwość międzynarodowa wynika z art. 3 ust. 1, na inne państwa członkowskie (z wyjątkiem Danii). W konsekwencji na podstawie regulacji art. 20 ust. 1 w zw. z art. 7 rozporządzenia, z uwzględnieniem wyjątków określonych w art. od 8 do 18, orzeczenie o wszczęciu postępowania wywołuje *ipso iure* w innych państwach członkowskich takie same skutki proceduralne i materialnoprawne jak w państwie wszczęcia postępowania. Fakt, że skutki ogłoszenia upadłości w państwie wszczęcia postępowania określa prawo tego państwa, oznacza jednocześnie, że skutki te w państwach uznających mogą być różne od tych, które powstałyby, gdyby orzeczenie o ogłoszeniu upadłości wydał sąd państwa uznającego⁵².

Z istoty automatycznego uznania wynika, że skutki ogłoszenia upadłości w państwie wszczęcia postępowania oraz we wszystkich innych państwach członkowskich powstają w tym samym czasie⁵³. Oznacza to, że zajęcie majątku dłużnika, które jest podstawowym skutkiem ogłoszenia upadłości, powstaje z mocy prawa we wszystkich państwach członkowskich (z wyjątkiem Danii) jednocześnie.

Zgodnie z art. 20 ust. 1 skutki orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego określonego w art. 3 ust. 1 rozciągają się na terytorium innych państwa członkowskich (z wyjątkiem Danii) bez potrzeby dopełniania jakichkolwiek formalności. Oznacza to, że dla wywołania skutków przewidzianych przez prawo państwa wszczęcia postępowania nie jest

⁵¹ A. Hrycaj, P. Filipiak, [w:] *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on Insolvency Proceedings*, ed. by A. Hrycaj, P. Filipiak, Alphen aan den Rijn 2021, art. 20.

⁵² Ibidem.

⁵³ Ibidem; B. Wessels, op. cit., s. 421.

konieczne wydanie żadnego orzeczenia przez sąd ani inny organ państwa uznającego, nie jest konieczne ogłoszenie ani zarejestrowanie orzeczenia o ogłoszeniu upadłości w państwie uznającym, nie jest konieczne podejmowanie jakichkolwiek dodatkowych czynności ani przez uczestników postępowania, ani przez organy państwa wszczęcia postępowania czy też państwa uznającego.

4. Uznawanie i wykonalność orzeczeń wynikających z upadłości i z nią związanych na podstawie prawa unijnego

Zgodnie z art. 32 rozporządzenia 2015/848 orzeczenia dotyczące prowadzenia i zakończenia postępowania upadłościowego wydane przez sąd, którego orzeczenie o wszczęciu postępowania zostaje uznane na podstawie art. 19, oraz układ zatwierdzony przez taki sąd zostają również uznane bez żadnych dalszych formalności. Orzeczenia te zostają wykonane zgodnie z art. 39–44 i 47–57 rozporządzenia 1215/2012. Powyższa regulacja ma zastosowanie również do orzeczeń, które wynikają bezpośrednio z postępowania upadłościowego i są z nim ściśle powiązane, nawet jeżeli zostały wydane przez inny sąd, a także do orzeczeń w sprawie zastosowania środków zabezpieczających wydanych po złożeniu wniosku o wszczęcie postępowania upadłościowego lub w związku z tym wnioskiem. Uznawanie i wykonywanie innych orzeczeń niż orzeczenia, o których mowa w ust. 1 niniejszego artykułu, reguluje rozporządzenie 1215/2012, jeżeli rozporządzenie to ma zastosowanie (ust. 1 art. 32 rozporządzenia 2015/848).

W kontekście powyższej regulacji należy, po pierwsze, zauważyć, że ogłoszeniem upadłości otwiera się wieloaspektowe i wielowątkowe postępowanie upadłościowe, w którym w różny sposób będzie dochodzić do zaspokojenia wierzycieli upadłego dłużnika. Postępowanie upadłościowe stanowi kontynuację ogłoszenia upadłości, jest jego logicznym i nieodłącznym następstwem. Z tego względu rozporządzenie reguluje nie tylko kwestię uznania i wykonalności orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego, lecz także uznania i wykonalności wydanych w toku postępowania orzeczeń dotyczących:

- a) prowadzenia i ukończenia postępowania;
- b) zatwierdzenia układu;
- c) spraw wynikających z upadłości dłużnika i ściśle z nią związanych;
- d) środków tymczasowych i zapobiegawczych stosowanych w okresie pomiędzy złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości a jej ogłoszeniem.

Wyrażona w art. 32 koncepcja zakłada jedność postępowania upadłościowego, które rozpoczyna się, jak już wyżej wskazano, orzeczeniem o wszczęciu postępowania, kończy zaś odpowiednim orzeczeniem przewidzianym w prawie krajowym dla danego rodzaju

postępowania upadłościowego⁵⁴. Na gruncie art. 32 przez „orzeczenia dotyczące prowadzenia i ukończenia postępowania upadłościowego” należy rozumieć orzeczenia dotyczące biegu postępowania i likwidacji masy upadłości. Jak wskazuje przykładowo Klaus Pannen⁵⁵, do grupy tych orzeczeń należy zaliczyć orzeczenie o powołaniu lub odwołaniu zarządcy, ograniczeniu dłużnika w zarządzie majątkiem lub nałożeniu innych ograniczeń na dłużnika, prowadzeniu posiedzeń itd. Artykuł 32 posługuje się wyrażeniem „orzeczenia wydane przez sąd, którego orzeczenie o wszczęciu postępowania zostaje uznane na podstawie art. 19” (franc.: *Les décisions relatives au déroulement et à la clôture d’une procédure d’insolvabilité rendues par une juridiction dont la décision d’ouverture est reconnue conformément à l’article 19*, niem.: *Die zur Durchführung und Beendigung eines Insolvenzverfahrens ergangenen Entscheidungen eines Gerichts, dessen Eröffnungsentscheidung nach Artikel 19 anerkannt wird*). Na gruncie tej regulacji może pojawić się wątpliwość, czy chodzi o konkretny sąd, który wydał orzeczenie o ogłoszeniu upadłości, czy też określenie to oznacza jakikolwiek sąd państwa członkowskiego, którego sądy posiadają jurysdykcję zgodnie z art. 3, w sytuacji gdy jeden z tych sądów (właściwy miejscowo, zgodnie z przepisami prawa krajowego) wydał orzeczenie o ogłoszeniu upadłości dłużnika. Chodzi mianowicie o to, że nie można wykluczyć sytuacji, gdy zgodnie z przepisami prawa krajowego jeden sąd ogłosi upadłość dłużnika, a następnie wskutek różnych okoliczności inny sąd będzie prowadził dalsze postępowanie upadłościowe i w konsekwencji ten inny sąd wyda orzeczenie o umorzeniu lub ukończeniu postępowania upadłościowego. Przykładowo zgodnie z polskim prawem upadłościowym co do zasady po ogłoszeniu upadłości postępowanie upadłościowe toczy się w sądzie upadłościowym, który ogłosił upadłość (art. 149 ust. 1 u.p.u.). Jednakże jeżeli w toku postępowania okaże się, że właściwy jest inny sąd, sprawę przekazuje się temu sądowi (art. 149 ust. 3 u.p.u.). Interpretując art. 32 rozporządzenia 2015/848 zgodnie z jego literalnym brzmieniem, można by dojść do wniosku, że ma on zastosowanie jedynie w sytuacji, gdy po ogłoszeniu upadłości postępowanie dalej toczy się w sądzie, który ogłosił upadłość. Jednak w prawie unijnym literalna wykładnia często zawodzi, prowadzi bowiem do wyników, których nie można zaakceptować z punktu widzenia celu określonej regulacji. Jeżeli założyć, że art. 32 interpretowany łącznie z art. 3 rozporządzenia 2015/848 rozciąga właściwość międzynarodową przyznaną sądom określonego państwa członkowskiego na wydawanie orzeczeń dotyczących prowadzenia i ukończenia postępowania upadłościowego, to nie miałyby żadnego uzasadnienia ograniczanie owego rozciągnięcia wyłącznie do konkretnego sądu. Nie taka jest bowiem istota norm jurysdykcyjnych. Normy te nie przyznają kompetencji do rozpoznania sprawy konkretnemu sądowi danego państwa, lecz wszystkim sądom danego państwa, pozostawiając prawu wewnętrznemu kwestię podziału kompetencji pomiędzy nimi. Dokonując wykładni art. 32, należy więc przyjąć, że chodzi w nim o orzeczenia dotyczące

⁵⁴ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

⁵⁵ K. Pannen, op. cit., s. 375.

prowadzenia i ukończenia postępowania upadłościowego wydane przez sąd, którego orzeczenie o wszczęciu postępowania podlega uznaniu na podstawie art. 19, lub przez inny sąd tego samego państwa członkowskiego, któremu to sądowni zgodnie z przepisami prawa krajowego postępowanie upadłościowe zostało przekazane do dalszego prowadzenia (sąd, którego właściwość międzynarodowa wynika z art. 3 rozporządzenia)⁵⁶.

Automatycznemu uznaniu na podstawie art. 32 ust. 1 podlegają także orzeczenia wydawane bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i blisko z nim związane, również jeżeli orzeczenia te wydawane są przez inny sąd. Regulacja ta oznacza, że automatycznemu uznaniu podlegają zarówno orzeczenia wydane przez sąd, który prowadzi postępowanie upadłościowe, jak i orzeczenia wydane przez inny sąd, np. sąd cywilny lub sąd gospodarczy znajdujący się w tym samym lub innym państwie członkowskim⁵⁷.

Kwestia ustalenia, jakie postępowania wynikające z upadłości dłużnika są bezpośrednio uznawane na podstawie art. 32 rozporządzenia, jest w istocie pytaniem o wzajemny stosunek zakresu zastosowania rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego oraz rozporządzenia 1215/2012. Zgodnie z art. 1 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1215/2012 akt ten nie ma zastosowania do upadłości, układow i innych podobnych postępowań. Należy zgodzić się z poglądem, że artykuł ten ma charakter normy wyjątkowej. Jak wskazano w literaturze, na gruncie identycznie brzmiącego uregulowania Konwencji o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych⁵⁸ powinien on podlegać, w razie wątpliwości, wykładni zawężającej (*exceptiones non sunt extendendae*)⁵⁹. Nie ulega wątpliwości, że przedstawiony wyżej zakres wyłączeń określonych w rozporządzeniu 1215/2012, a poprzednio w konwencji brukselskiej i konwencji lugańskiej, jest jednocześnie zakresem zastosowania rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego. Wynika to z tego, że w założeniu zarówno twórców konwencji brukselskiej, jak i sygnatariuszy konwencji lugańskiej obie konwencje, tzn. konwencja dotycząca jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych oraz przygotowywana konwencja w sprawie postępowania upadłościowego, nad której projektem prace trwały blisko 40 lat i zakończyły się dopiero przyjęciem rozporządzenia 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego, miały się wzajemnie uzupełniać i tworzyć zwarty, niepozostawiający luk system. Podzielając pogląd, że system tworzony obecnie przez oba omawiane rozporządzenia jest systemem spójnym, należy zauważyć, że twierdzenie to o tyle ułatwia rozwiązanie omawianego problemu, o ile pozwala na przyjęcie

⁵⁶ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

⁵⁷ Tak opinia rzecznika generalnego D. Colomera przedstawiona w dniu 16 października 2008 r. w sprawie C 339/07 Deko Marty Belgium NV.

⁵⁸ Dz.Urz. UE L z 21.12.2007r. Nr 339/3 (dalej: konwencja lugańska).

⁵⁹ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32, por. K. Weitz, *Przedmiotowy zakres zastosowania konwencji lugańskiej*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2000, z. 2, s. 450.

założenia, iż tylko sprawy wyłączone z zakresu stosowania rozporządzenia 1215/2012 są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia w sprawie postępowania upadłościowego, a w konsekwencji że zakres zastosowania art. 32 rozporządzenia 2015/848 o tyle dotyczy orzeczeń wydawanych bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i blisko z nim związanych, o ile wydawanie tych orzeczeń odbywa się w ramach upadłości, układow i innych podobnych postępowań, czyli postępowań wyłączonych z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012. Niestety, ani rozporządzenie 1215/2012, ani rozporządzenie 2015/848 nie określają wprost, czy orzeczenia wydane w ramach upadłości, układow i innych podobnych postępowań to wyłącznie orzeczenia wydawane w toku danego postępowania, które jest postępowaniem upadłościowym, układowym lub podobnym, czy też również orzeczenia ściśle związane z takimi postępowaniami i wydane bezpośrednio na ich podstawie, jednak w odrębnym postępowaniu⁶⁰.

Orzeczenia wydane bezpośrednio na podstawie postępowań upadłościowych i ściśle związane z takimi postępowaniami to orzeczenia wydane w sprawach, które spełniają dwa warunki. Po pierwsze, chodzi o sprawy, których byt prawny jest uwarunkowany wystąpieniem niewypłacalności lub zagrożeniem niewypłacalnością i ogłoszeniem upadłości dłużnika, a więc co do których merytoryczną przesłanką powstania roszczenia jest postawienie dłużnika w stan upadłości. Wskazanych warunków nie spełniają sprawy, w których syndyk dochodzi roszczeń przysługujących upadłemu należących do masy upadłości, ani sprawy wszczęte przeciwko upadłemu przed ogłoszeniem upadłości, na podstawie szczególnych przepisów w różny sposób kontynuowane po ogłoszeniu upadłości. Po drugie, sprawy te muszą być proceduralnie powiązane z postępowaniem upadłościowym. Powiązanie to oznacza, że istnieją pewna odrębność strukturalna oraz samodzielność procesowania, ale jednocześnie to powiązanie musi być na tyle silne, aby można było określić je jako istotne⁶¹.

Zasadnicze znaczenie dla definiowania pojęcia orzeczeń wydanych bezpośrednio na podstawie postępowań upadłościowych i ściśle związanych z takimi postępowaniami ma orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 22 lutego 1979 r. wydane w sprawie 133/78 *Henri Gourdain v. Franz Nadler*⁶². W omawianym orzeczeniu Trybunał przyjął, że sprawy, które wynikają wprost z upadłości i są ściśle związane z postępowaniem upadłościowym, są wyłączone z zakresu obowiązywania konwencji brukselskiej (obecnie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych⁶³)⁶⁴. Trybunał wskazał, że wyłączenie z zakresu obowiązywania

⁶⁰ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Zb.Orz. 1979, nr 1–2, s. 733.

⁶³ Dz. Urz. UE L z 2012 r. Nr 351, str. 1 z późn. zm. (dalej: rozporządzenie Bruksela I).

⁶⁴ W przedmiotowej sprawie niemiecka spółka Fromme Förderanlagen GmbH, w której członkiem zarządu był F. Nadler, założyła we Francji spółkę córkę o nazwie Fromme France Manutention. W wyniku

konwencji dotyczy w szczególności tych spraw, które są rozpoznawane przez sąd upadłościowy, na podstawie wniosku lub pozwu złożonego przez zarządcę lub syndyka w czasie, który jest określony przepisami prawa upadłościowego. Według Trybunału istotnym kryterium jest również to, że w toku takiego postępowania reguły dowodowe powinny być zmodyfikowane na korzyść zarządcy lub syndyka, a orzeczenie zasądzające na rzecz zarządcy lub syndyka lub inne orzeczenie kończące postępowanie powinny przynieść korzyść wszystkim wierzycielom niewypłacalnego dłużnika.⁶⁵

Pierwszy warunek wskazany przez Trybunał jest taki, że dana sprawa zgodnie z przepisami prawa krajowego, na podstawie których prowadzone jest postępowanie upadłościowe, powinna być rozpoznawana przez sąd upadłościowy. Jest to przesłanka procesowa, jednak jej znaczenie zdecydowanie wykracza poza kwestie proceduralne. Trybunał stanął bowiem na stanowisku, że decyzja ustawodawcy krajowego o powierzeniu określonej kategorii spraw kognicji sądu upadłościowego oparta jest na stwierdzeniu istnienia silnej i szczególnej więzi pomiędzy tymi sprawami a istnieniem niewypłacalności i ogłoszeniem upadłości dłużnika. Innymi słowy, można założyć, że tylko wtedy ustawodawca przekaże określoną kategorię spraw do rozpoznawania sądowi upadłościowemu rozumianemu jako sąd, który ogłosił upadłość i prowadzi postępowanie upadłościowe, gdy sprawy należące do tej kategorii są w tak szczególny sposób związane z ogłoszeniem upadłości dłużnika, że rozpoznawanie ich przez sąd upadłościowy jest uzasadnione. W sprawie rozpoznawanej przez Trybunał zostało wyraźnie podkreślone, że przedmiotowa sprawa mogła być rozpoznawana wyłącznie przez sąd, który wydał orzeczenie w przedmiocie *réglement judiciaire lub liquidation des biens*. Nie oznacza to jednak, że orzeczenia wydane bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i ściśle związane z takimi postępowaniami to wyłącznie orzeczenia

niewypłacalności oraz likwidacji spółki niemieckiej spółka francuska popadła w kłopoty finansowe, które ostatecznie doprowadziły do ogłoszenia przez sąd francuski w dniu 7 marca 1974 r. upadłości likwidacyjnej spółki francuskiej i wyznaczenia zarządcy w osobie H. Gourdaina. Następnie na podstawie orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Paryżu członek zarządu dłużnika F. Nadler został obciążony odpowiedzialnością za długi dłużnika do kwoty 743 563,15 franków francuskich. Podstawą orzeczenia był art. 99 francuskiej ustawy z dnia 13 lipca 1967 r. (ustawa nr 67-563) dotyczącej sądowego zarządu, likwidacji majątku, odpowiedzialności osobistej oraz upadłości. Zgodnie z konwencją o jurysdykcji i uznawaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych z dnia 27 września 1968 r. (konwencja brukselska) zarządca H. Guardain złożył wniosek do sądu w Limburgu (Limburg Landgericht) o stwierdzenie wykonalności orzeczenia sądu francuskiego. W toku rozpoznawania sprawy sąd odwoławczy (Oberlandesgericht we Frankfurcie) powziął wątpliwość, czy orzeczenie wydane przeciwko F. Nadlerowi na podstawie art. 99 francuskiej ustawy z dnia 13 lipca 1967 r. stanowi orzeczenie w sprawie cywilnej lub handlowej. Na gruncie zarysowanego powyżej stanu faktycznego Trybunał wskazał, jakie konkretne cechy powinna wykazywać dana sprawa, aby można było uznać, że jest ona wyłączona z zakresu obowiązywania konwencji brukselskiej (obecnie: z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012).

⁶⁵ Analizując zaproponowaną przez Trybunał interpretację, nie można jednak zapominać, że została ona dokonana na tle konkretnej sprawy i że w uzasadnieniu orzeczenia Trybunał nie dokonywał zasadniczych uogólnień, lecz odnosił swoje rozważania wyłącznie do rozpoznawanego sporu powstałego na gruncie francuskich przepisów dotyczących odpowiedzialności członków zarządu spółki w razie ogłoszenia jej upadłości. Stwierdzenie to pozwoli w dalszych rozważaniach na dokonanie pewnych modyfikacji co do warunków, jakie musi spełniać określone postępowanie, aby można było przyjąć, że jest ono wyłączone z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012.

wydane przez sąd upadłościowy. W późniejszym orzecznictwie Trybunał jednoznacznie uznał, że również sprawy rozpoznawane przez sąd inny niż ten, który ogłosił upadłość, są wyłączone z zakresu obowiązywania rozporządzenia Bruksela I. W wyroku z dnia 12 lutego 2009 r. wydanym w sprawie C-339/01 *Christopher Seagon v. Deko Marty Belgium NV*⁶⁶ Trybunał uznał, że zakresem zastosowania rozporządzenia 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego jest objęta sprawa o unieważnienie czynności prawnej upadłego rozpoznawana przez sąd (Landgericht Marburg) inny niż sąd, który wszczął postępowanie upadłościowe (Amtsgericht Marburg)⁶⁷.

Drugą przesłanką, która według orzeczenia Trybunału powinna zostać spełniona, aby dana sprawa mogła zostać uznana za wyłączone z zakresu obowiązywania rozporządzenia Bruksela I (obecnie rozporządzenia 1215/2012), jest przyznanie prawa do wszczęcia postępowania zarządcy masy upadłości. W sprawie rozpoznawanej przez Trybunał zgodnie z art. 99 francuskiej ustawy z dnia 13 lipca 1967 r. postępowanie w przedmiocie orzeczenia o odpowiedzialności członka zarządu mogło być wszczęte przez sąd z urzędu lub na podstawie wniosku złożonego przez syndyka. Zdaniem Trybunału był to dodatkowy argument wspierający tezę o wyłączeniu tego rodzaju postępowania z zakresu obowiązywania rozporządzenia Bruksela I. Trzeba się jednak zastanowić, czy jest to warunek niezbędny do uznania, że dana sprawa nie ma charakteru cywilnego ani handlowego, czy też jedynie jest to przesłanka dodatkowa, której spełnienie nie ma decydującego charakteru. Innymi słowy, trzeba rozważyć, czy postępowanie, którego wnioskodawcą może być również wierzyciel, a idąc dalej – czy postępowanie, którego wnioskodawcą może być wyłącznie wierzyciel i które toczy się przed sądem upadłościowym, a jego podstawą jest ogłoszenie upadłości dłużnika, podlega zakresowi rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego. W polskim prawie postępowaniem prowadzonym przez sąd upadłościowy, które może toczyć się wyłącznie na wniosek uprawnionego wierzyciela, jest postępowanie o wyłączenie określonych składników majątku z masy upadłości, zaś postępowaniem, które może toczyć się również na wniosek wierzyciela, jest postępowanie w przedmiocie orzeczenia wobec dłużnika lub członków zarządu dłużnika zakazu prowadzenia działalności gospodarczej oraz pełnienia określonych funkcji. Wydaje się, że określenie, czy dana sprawa ma charakter cywilny lub handlowy w rozumieniu rozporządzenia 1215/2012, czy też jest to sprawa silnie powiązana z postępowaniem upadłościowym i wynikająca z niewypłacalności dłużnika, nie może być dokonywane na podstawie tego, kto zgodnie z właściwymi przepisami może być stroną danego postępowania. Przykładowo sprawa o wyłączenie określonego składnika majątku z masy upadłości ze swej istoty będzie zawsze inicjowana przez podmiot, któremu przysługują określone prawa wobec rzeczy niesłusznie zaliczonej do masy upadłości. W sprawie tej zawsze będzie występował syndyk czy też zarządca masy

⁶⁶ Dz.Urz. UE C z 2009 r. Nr 82, s. 4.

⁶⁷ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

upadłości, ale to nie on będzie wszczynał postępowanie. Mimo to nie ulega wątpliwości, że sprawa taka wykazuje genetyczny związek z postępowaniem upadłościowym w tym znaczeniu, że gdyby nie została ogłoszona upadłość, sprawa taka nigdy by nie zaistniała. Wyłączenia z masy upadłości można bowiem domagać się tylko wówczas, gdy istnieje masa upadłości. Trzeba więc uznać, że przyznanie wyłącznego prawa do wszczęcia postępowania syndykowi lub zarządcy masy upadłości nie jest niezbędną przesłanką do uznania, że dana sprawa podlega zakresowi zastosowania rozporządzenia w sprawie postępowania upadłościowego. Przy takim założeniu pojawia się jednak kolejne pytanie: na ile istotne dla oceny charakteru danego postępowania jest to, czy postępowanie, którego wnioskodawcą jest osoba trzecia, ostatecznie toczy się z udziałem syndyka lub zarządcy. Zasadnicze wątpliwości dotyczą tych spraw, które mogą być prowadzone z wniosku syndyka bądź z wniosku wierzycieli i ostatecznie mogą się toczyć bez udziału syndyka. Można wyróżnić dwa możliwe rozwiązania prezentowanego problemu. Po pierwsze, okoliczność, że dana sprawa może się toczyć bez udziału syndyka lub zarządcy, nie ma decydującego znaczenia i przy założeniu, że pod względem merytorycznym dana sprawa wykazuje wystarczający związek z postępowaniem upadłościowym, można uznać, że jest ona wyłączona z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012. Po drugie, można przyjąć, że koniecznym warunkiem uznania, iż dana sprawa jest powiązana z postępowaniem upadłościowym, jest to, że zawsze będzie się ona toczyła z udziałem syndyka lub zarządcy masy upadłości; w przeciwnym bowiem razie jest to sprawa cywilna lub handlowa, która co prawda jest związana z upadłością dłużnika i z toczącym się wobec dłużnika postępowaniem upadłościowym, ale nie na tyle, aby uzasadniało to wyłączenie jej z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012. W świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej słuszne jest pierwsze rozwiązanie. W wyroku z dnia 2 lipca 2009 r. wydanym w sprawie C-111/08 *SCT Industri AB i likvidation v. Alpenblume AB* Trybunał uznał, że:

wyjątek przewidziany w art. 1 ust. 2 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że ma on zastosowanie do orzeczenia wydanego przez sąd państwa członkowskiego A, dotyczącego wpisania prawa własności udziałów w spółce mającej siedzibę w państwie członkowskim A i stwierdzającego nieważność sprzedaży tych udziałów, ze względu na to, że sąd państwa członkowskiego A nie uznaje uprawnień syndyka z państwa członkowskiego B w ramach postępowania upadłościowego przeprowadzonego i zakończonego w państwie członkowskim B⁶⁸.

W sprawie tej wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony do Trybunału w ramach postępowania toczącego się pomiędzy dwiema szwedzkimi spółkami. Postępowanie toczyło się po zakończeniu postępowania upadłościowego, a więc z oczywistych względów nie brał w nim udziału syndyk masy upadłości⁶⁹.

⁶⁸ Dz.Urz. UE C z 2009 r. Nr 205, s. 8.

⁶⁹ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

Kolejny argument przytoczony przez Trybunał Sprawiedliwości sprowadza się do wskazania, że sprawy, które wykazują ścisły związek z postępowaniem upadłościowym i które w związku z tym są wyłączone z zakresu obowiązywania konwencji brukselskiej (obecnie rozporządzenia 1215/2012), mogą zostać wszczęte tylko w terminie określonym w prawie upadłościowym. Stwierdzenia tego nie można traktować jako reguły, gdyż zostało ono wypowiedziane jedynie w odniesieniu do analizy francuskiego postępowania, które było przedmiotem rozpoznania Trybunału. Oznacza to, że o ile krajowa regulacja, która pozwala na wszczęcie określonego postępowania wyłącznie w terminie ściśle określonym w prawie upadłościowym, wskazuje, że postępowanie to wynika z upadłości i jest ściśle związane z postępowaniem upadłościowym, o tyle brak takiej regulacji nie uzasadnia stwierdzenia, że dane postępowanie nie wynika z upadłości i nie jest ściśle związane z postępowaniem upadłościowym (por. w szczególności okoliczności sprawy C-111/08 *SCT Industri AB i likwidation v. Alpenblume AB*, wyrok TSUE z dnia 2 lipca 2009 r., w której Trybunał stwierdził, że istnieje ścisły związek między postępowaniem prowadzonym między stronami w 2004 r. a postępowaniem upadłościowym spółki SCT Industri, które zakończyło się w 1997 r.)⁷⁰.

Analizując, jakie konkretne sprawy wynikają z upadłości i są na tyle ściśle związane z postępowaniem upadłościowym, że w rozumieniu art. 1 ust. 2 lit. b rozporządzenia 1215/2012 zawierają się w pojęciu upadłości, układow i innych podobnych postępowań, należy rozważyć następujące kategorie spraw:

- a) spory pomiędzy zarządcą masy upadłości a dłużnikiem lub osobami trzecimi co do tego, czy określony przedmiot majątkowy wchodzi w skład masy upadłości;
- b) spory dotyczące wykonywania czynności przez syndyka;
- c) sprawy o stwierdzenie nieważności lub uznanie bezskuteczności czynności prawnych upadłego dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli;
- d) postępowania, które w odniesieniu do ogłoszenia upadłości i wskutek ogłoszenia upadłości są prowadzone w celu obciążenia odpowiedzialnością za zobowiązania upadłego członków jego zarządu i które pozwalają na ogłoszenie ich upadłości bez badania indywidualnych przesłanek niewypłacalności;
- e) wszystkie inne postępowania, które znajdują swoją podstawę w prawie upadłościowym i których prowadzenie nie jest możliwe poza postępowaniem upadłościowym⁷¹.

Skutkiem ogłoszenia upadłości dłużnika w przypadku postępowania o charakterze likwidacyjnym jest powstanie masy upadłości, czyli wyodrębnionej masy majątkowej przeznaczonej, zgodnie z przepisami prawa upadłościowego, na zaspokojenie wierzycieli. Masa upadłości nie powstanie bez wszczęcia postępowania upadłościowego. Ogłoszenie upadłości jest więc warunkiem koniecznym zaistnienia masy upadłości. W konsekwencji również

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ M. Virgós, F. Garcimartín, op. cit., s. 62, nb 90; A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

jakiegokolwiek spory co do tego, czy określony przedmiot majątkowy wchodzi w skład masy upadłości, mogą powstać dopiero po ogłoszeniu upadłości. Istota tych sporów sprowadza się do ustalenia, czy określony przedmiot zgodnie z przepisami prawa upadłościowego powinien być zaliczony do masy upadłości, poddany władzy zarządcy i przeznaczony na zaspokojenie wierzycieli⁷².

Postępowania w przedmiocie wyłączenia z masy upadłości można podzielić na dwie grupy. Do pierwszej należy zaliczyć postępowania, które toczą się w ramach postępowania upadłościowego. Do drugiej grupy należy zaliczyć postępowania, które toczą się odrębnie od postępowania upadłościowego i do których rozpoznania nie jest właściwy sąd upadłościowy. W odniesieniu do obu grup postępowań trzeba zauważyć, że podstawą prawną sporów są prawa powstałe poza postępowaniem upadłościowym, co zdaniem wielu autorów przemawia za objęciem tych spraw zakresem regulacji rozporządzenia 1215/2012⁷³. Zagadnienie to nie jest jednak oczywiste w świetle tego, że podstawą wniosku czy też powództwa o wyłączenie z masy upadłości są nie tylko prawa powstałe przed ogłoszeniem upadłości, lecz także sporządzenie spisu inwentarza czy też innego dokumentu określającego skład masy upadłości przez zarządcę masy upadłości lub przez inny podmiot właściwy zgodnie z prawem krajowym. Wyłączenie z masy upadłości sprowadza się bowiem do żądania nie tyle wydania przedmiotu objętego żądaniem (możliwe jest przecież wyłączenie z masy upadłości bez wydawania wyłączonego przedmiotu wierzycielowi), ile uznania, że przedmiot ten niesłusznie został przez zarządcę wciągnięty do spisu inwentarza i zaliczony w skład masy upadłości. Z kolei to, które składniki majątku dłużnika wchodzi w skład masy upadłości, jest określane przez prawo państwa wszczęcia postępowania (art. 7 ust. 2 pkt. b rozporządzenia 2015/848). Wynika z tego, że postępowania o wyłączenie z masy upadłości nie tylko wynikają z prawa upadłościowego i powstają wskutek ogłoszenia upadłości, lecz także mają silny związek z postępowaniem upadłościowym.

Inną kategorią postępowań, których genetyczną podstawą jest spór co do istnienia prawa upadłego do określonego przedmiotu majątkowego, a w konsekwencji co do przynależności tego przedmiotu do masy upadłości, są inicjowane przez zarządcę sprawy o wydanie określonego przedmiotu majątkowego do masy upadłości. W sprawach tych zarządca niewątpliwie działa w interesie wierzycieli, a wydane orzeczenie ma zasadnicze znaczenie dla ogółu wierzycieli, określa bowiem zakres zaspokojenia z masy upadłości. Jednakże postępowanie z powództwa syndyka przeciwko podmiotowi trzeciemu o wydanie rzeczy, która według zarządcy należy do upadłego, nie jest postępowaniem wynikającym z ogłoszenia upadłości. Podstawą merytoryczną tego postępowania jest bowiem to, że podmiot trzeci posiada rzecz należącą do upadłego, którą według istniejącego między stronami stosunku prawnego

⁷² A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

⁷³ Tak J. Kropholler, *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EuGVO, Lugano-Übereinkommen und Europäischen Vollstreckungstitel*, Frankfurt am Main 2005, s. 85.

(mogącego się zmienić wskutek ogłoszenia upadłości) zobowiązany jest zwrócić. Występowanie zarządcy w tym postępowaniu uzasadnione jest ogłoszeniem upadłości jedynie w tym sensie, że skoro wskutek ogłoszenia upadłości upadły traci zarząd swoim majątkiem i nie może występować w postępowaniach dotyczących tego majątku, to zgodnie z odrębnymi przepisami te postępowania toczą się z udziałem zarządcy. Orzeczenia wydane w toku tych postępowań nie podlegają uznaniu na podstawie art. 32 rozporządzenia 2015/848⁷⁴.

Kolejna kategoria spraw, które potencjalnie mogą być objęte zakresem zastosowania rozporządzenia 2015/848, to sprawy, których przedmiotem jest spór dotyczący wykonywania czynności przez zarządcę. Wykonywanie czynności przez zarządcę jest ściśle związane z postępowaniem upadłościowym. Spory dotyczące czynności zarządcy mogą mieć różnorodny charakter. Po pierwsze, mogą to być spory, w których podstawą jest zarzut, że zarządca niewłaściwie wykonuje swoje obowiązki, przez co szkodzi wszystkim wierzycielom biorącym udział w postępowaniu upadłościowym lub większości z nich. Po drugie, mogą to być spory wynikające z niewykonania zobowiązań zaciągniętych w sprawach dotyczących masy upadłości. I wreszcie, po trzecie, mogą to być spory, w których konkretny wierzyciel lub podmiot trzeci niebiorący udziału w postępowaniu upadłościowym dochodzi roszczeń odszkodowawczych od zarządcy masy upadłości w związku ze szkodą wyrządzoną przez zarządcę przy wykonywaniu jego obowiązków. Między tymi trzema kategoriami spraw zachodzi zasadnicza różnica. O ile w pierwszym przypadku podstawą jest zarzut działania na szkodę wszystkich wierzycieli, o tyle drugi i trzeci rodzaj postępowania ma na celu zaspokojenie roszczeń wyłącznie jednego wierzyciela lub nawet osoby, która nie jest wierzycielem upadłego i nie bierze udziału w postępowaniu upadłościowym. W przypadku sporów dotyczących niewłaściwego wykonywania obowiązków przez zarządcę środkiem najczęściej przewidywanym przez przepisy ustawodawstw krajowych jest skarga na czynności zarządcy składana do sądu upadłościowego lub sędziego komisarza. Wówczas postępowanie skargowe jest postępowaniem wpadkowym postępowania upadłościowego; nie jest z niego wyodrębnione strukturalnie, a wydane w przedmiocie skargi orzeczenie jest orzeczeniem wydanym w zakresie prowadzenia postępowania upadłościowego. Jest więc oczywiste, że podlega ono uznaniu na zasadach określonych w art. 32 rozporządzenia 2015/848. Natomiast spory o niewykonanie przez zarządcę zobowiązań zaciągniętych w związku z prowadzeniem postępowania i zarządzaniem masą upadłości na ogólnych zasadach podlegają przepisom prawa wewnętrznego oraz przepisom rozporządzenia 1215/2012⁷⁵.

Podobnie wygląda sytuacja w odniesieniu do sporów, w których konkretny wierzyciel lub podmiot trzeci niebiorący udziału w postępowaniu upadłościowym dochodzi roszczeń odszkodowawczych od zarządcy masy upadłości w związku ze szkodą wyrządzoną przez zarządcę przy wykonywaniu jego obowiązków. Również w tym przypadku trudno uznać,

⁷⁴ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

⁷⁵ Ibidem.

aby były to postępowania wynikające z niewypłacalności dłużnika i ściśle z nią związane. Co prawda fakt powołania zarządcy masy upadłości wynika wprost z niewypłacalności dłużnika i ogłoszenia jego upadłości, ale nie można przyjąć, aby okoliczności te były jednocześnie podstawą powstania obowiązku odszkodowawczego syndyka względem wierzyciela czy też podmiotu trzeciego. Trzeba również podkreślić, że postępowanie to nie ma znaczenia dla wszystkich wierzycieli, ale jedynie dla tego wierzyciela lub tej osoby w ogóle niezwiązanej z postępowaniem upadłościowym, którzy dochodzą odszkodowania od zarządcy. Z rozważań tych wynika, że omawiane postępowanie nie jest wyłączone z zakresu regulacji rozporządzenia 1215/2012, a w konsekwencji że norma zawarta w art. 32 ust. 1 zdanie trzecie rozporządzenia 2015/848 nie ma do niego zastosowania⁷⁶. Wydaje się, że do omawianej kategorii spraw nie można odnieść poglądu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, iż powództwa odszkodowawcze oparte na reżimie odpowiedzialności deliktowej, wytoczone przeciwko członkom rady wierzycieli z powodu działania podjętego przez nich w trakcie głosowania nad planem restrukturyzacyjnym, wpisują się w koncepcję szeroko rozumianego postępowania upadłościowego, postępowania w przedmiocie niewypłacalności. Powództwo przeciwko członkom rady wierzycieli, którego podstawą są działania podjęte w trakcie głosowania nad planem restrukturyzacyjnym, jest ściśle związane z postępowaniem upadłościowym, gdyż dotyczy czynności podejmowanej bezpośrednio w tym postępowaniu. Tymczasem powództwa odszkodowawcze przeciwko zarządcy masy opierają się z reguły na tym, że zarządca wyrządził szkodę w ramach zarządzania majątkiem upadłego. Podstawą takiego sporu nie jest więc fakt niewłaściwego dokonania przez zarządcę określonej czynności urzędowej w ramach postępowania upadłościowego, ale fakt wadliwego zarządzania majątkiem, który został oddany w zarząd zarządcy. Wobec tego wydaje się, że z grupy powództw odszkodowawczych przeciwko zarządcy należałoby wyodrębnić i inaczej potraktować powództwa, w których podstawą jest fakt wadliwego dokonania przez zarządcę czynności urzędowej, np. fakt wadliwego sporządzenia listy wierzytelności, planu podziału. Z uwagi na to, że takie sprawy są genetycznie związane z postępowaniem upadłościowym (istotą sporu jest prawidłowość wykonywania czynności w ramach postępowania upadłościowego), to są one objęte zakresem zastosowania rozporządzenia 2015/848, a wydane w ich toku orzeczenia podlegają uznaniu na podstawie art. 32 tego rozporządzenia⁷⁷.

Szczególną kategorię spraw dotyczących wykonywania czynności przez zarządcę stanowią również sprawy, w których podstawą sporu jest kwestionowanie istnienia uprawnień zarządcy do dokonania określonej czynności, wynikających z prawa państwa wszczęcia postępowania. W wyroku z dnia 2 lipca 2009 r. wydanym w sprawie C-111/08 (*SCT Industri AB*

⁷⁶ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-649/16, *Peter Valach i inni v. Waldviertel Sparkasse Bank AG, Československá obchodná banka a.s., Stadt Banská Bystrica*.

⁷⁷ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

i *likvidation v. Alpenblume AB*) Trybunał uznał, że sprawy takie są wyłączone z zakresu rozporządzenia 1215/2012.

Bardzo często zdarza się, że w krótkim okresie przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości upadły wyzbywa się swojego majątku lub obciąża go. Czynności te w większości przypadków mają na celu pokrzywdzenie wierzycieli i są dokonywane z pełną świadomością istnienia podstaw do ogłoszenia upadłości. Okoliczności te powodują, że w większości systemów praw upadłościowych przewidziane są szczególne procedury zmierzające do odzyskania do masy upadłości tego, co z niej ubyło wskutek krzywdzących działań dłużnika. W literaturze wskazuje się, że wymienione postępowania pozostają w ścisłym związku z postępowaniem upadłościowym, gdyż zmierzają do usunięcia skutków krzywdzących działań dłużnika celem ochrony interesów wszystkich wierzycieli upadłego przy zachowaniu zasad postępowania upadłościowego, a w szczególności zasady równomiernego zaspokojenia wierzycieli. Należy jednak rozważyć, czy związek ten jest na tyle silny, aby uzasadniał wyłączenie tych spraw z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012.

Na potrzeby dalszych rozważań należy podzielić czynności prawne dokonane przez upadłego z pokrzywdzeniem wierzycieli przed ogłoszeniem upadłości na dwie grupy:

- a) czynności, które są nieważne lub bezskuteczne z mocy prawa (np. w polskim prawie konstrukcja bezskuteczności z mocy prawa przewidziana w art. 127 i 128 u.p.u.);
- b) czynności, które są nieważne lub bezskuteczne z mocy orzeczenia właściwego organu, tj. postanowienia sędziego komisarza (art. 129, 130 u.p.u.) lub orzeczenia sądu (art. 527 i następne Kodeksu cywilnego w zw. z art. 131 u.p.u.).

Okoliczność, że czynność prawna upadłego dokonana w określonych warunkach i w określony sposób jest nieważna lub bezskuteczna w stosunku do masy upadłości z mocy prawa, oznacza, iż co do zasady nie jest konieczne stwierdzenie tej nieważności lub bezskuteczności orzeczeniem sądu. Nie jest więc konieczne w takiej sytuacji wytaczanie powództwa o ustalenie, że czynność prawna jest nieważna lub bezskuteczna z mocy prawa. Jeżeli przedmiot czynności prawnej bezskutecznej z mocy prawa znajduje się w masie upadłości, zarządca może przystąpić do sprzedaży tego przedmiotu. Wówczas z reguły brak interesu prawnego w wytaczaniu powództwa o ustalenie jest oczywisty i wynika z tego, że zarządca może swobodnie dysponować przedmiotem bezskutecznej czynności prawnej. Jeżeli osoba, która wskutek bezskutecznej czynności prawnej dokonanej z upadłym uzyskała korzyść, złoży wniosek o wyłączenie z masy upadłości, w toku postępowania w przedmiocie wyłączenia zarządca powinien powoływać się na nieważność lub bezskuteczność czynności prawnej. Okoliczność tę będzie badał organ właściwy do rozpoznania wniosku o wyłączenie z masy upadłości. Jeżeli natomiast przedmiot czynności prawnej bezskutecznej z mocy prawa nie znajduje się w masie upadłości, lecz jest w posiadaniu osoby trzeciej, zarządca powinien wytoczyć powództwo o wydanie tego przedmiotu. Postępowanie przeciwko osobie trzeciej o wydanie przedmiotu do masy upadłości, jak już zostało wskazane powyżej, nie jest objęte zastosowaniem rozporządzenia

2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego; w konsekwencji do orzeczeń wydanych w tych sprawach nie ma zastosowania norma zawarta w art. 32 tego rozporządzenia⁷⁸.

Nie można jednak wykluczyć sytuacji, w których zarządca skutecznie będzie mógł wytoczyć powództwo o ustalenie, że czynność prawna upadłego jest bezskuteczna względem masy upadłości z mocy prawa. Wyrok wydany w wyniku uwzględnienia takiego powództwa będzie jednoznacznie wskazywał, że zarządca jest uprawniony do dokonania sprzedaży przedmiotowej nieruchomości. Z punktu widzenia rozważań dotyczących uznania i wykonalności orzeczenia postępowanie to należy traktować tak samo jak postępowania, w których zarządca dochodzi stwierdzenia nieważności lub bezskuteczności czynności prawnej upadłego przez właściwy organ w drodze wydania decyzji konstytutywnej.

Postępowania, w których zarządca dochodzi stwierdzenia przez właściwy organ w drodze wydania orzeczenia konstytutywnego nieważności lub bezskuteczności czynności prawnej upadłego, można podzielić na postępowania, których wyłączną merytoryczną podstawą jest ogłoszenie upadłości dłużnika, oraz postępowania, które co do zasady mogą się toczyć niezależnie od postępowania upadłościowego. W pierwszym przypadku chodzi o takie postępowania, w których bez ogłoszenia upadłości dłużnika nie powstałoby roszczenie dochodzone przez zarządcę. W ramach tych postępowań zarządca dochodzi stwierdzenia nieważności lub bezskuteczności czynności prawnej upadłego, przy czym podstawy stwierdzenia tej nieważności lub bezskuteczności są związane wyłącznie z ogłoszeniem upadłości. Innymi słowy, gdyby nie została ogłoszona upadłość, nie powstałyby podstawy żądania stwierdzenia nieważności lub bezskuteczności czynności prawnej dłużnika. Nie ulega wątpliwości, że sprawy te wynikają wyłącznie z ogłoszenia upadłości, a ich związek z postępowaniem upadłościowym jest ścisły i nierozzerwalny. Mogą one toczyć się wyłącznie w ramach postępowania upadłościowego, a ogłoszenie upadłości jest niezbędną przesłanką ich wszczęcia. Ścisły związek tych spraw z postępowaniem upadłościowym wskazuje, że są one wyłączone z zakresu obowiązywania rozporządzenia 1215/2012⁷⁹.

Do postępowań, które mogą się toczyć niezależnie od postępowania upadłościowego, należy zaliczyć postępowania ze skargi pauliańskiej przewidziane w przepisach ogólnych prawa cywilnego. W toku postępowania upadłościowego skarga pauliańska ma na ogół charakter subsydiarny, co oznacza, że zarządca może wnieść powództwo cywilne tylko w sytuacji, gdy nie są spełnione ustanowione w prawie upadłościowym przesłanki skorzystania z ochrony polegającej na zaskarżaniu czynności upadłego (tak opinia rzecznika generalnego Dámaso Ruiza-Jarabo Colomera przedstawiona w dniu 16 października 2008 r. w sprawie C-339/07 *Deko Marty Belgium NV*).

W dalszych rozważaniach należy zauważyć, że w europejskich systemach prawnych są obecne normy prawne regulujące problematykę zachowania niewypłacalnego dłużnika

⁷⁸ Ibidem.

⁷⁹ Ibidem.

i podmiotów uprawnionych do jego reprezentacji zarówno na gruncie prawa publicznego, jak i prawa prywatnego. W prawie polskim przesłankami odpowiedzialności karnej podmiotów uprawnionych do reprezentowania przedsiębiorstwa są przykładowo spółata lub zabezpieczenie tylko niektórych wierzycieli, a w konsekwencji działanie na szkodę pozostałych w razie grożącej niewypłacalności lub upadłości, w sytuacji gdy nie można zaspokoić wszystkich wierzycieli (art. 302 § 1 Kodeksu karnego), czy też brak złożenia wniosku o upadłość spółki handlowej pomimo powstania warunków uzasadniających upadłość spółki (art. 586 Kodeksu spółek handlowych).

Oprócz sankcjonowania publicznoprawnego normy prawa przewidują niekiedy również sankcjonowanie prywatnoprawne. Do instrumentów należących do prawa prywatnego należy zaliczyć m.in. obciążenie osobistą odpowiedzialnością za zobowiązania członków zarządu dłużnika, odpowiedzialność odszkodowawczą za szkodę wyrządzoną niezgłoszeniem wniosku w ustawowym terminie oraz zakaz prowadzenia działalności gospodarczej.

Analizując charakter prawny tych postępowań pod kątem ustalenia, czy podlegają one zakresowi zastosowania rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego czy też rozporządzenia 1215/2012, należy podzielić je na trzy grupy. Po pierwsze, można wyróżnić takie postępowania, których rzeczywistą przyczyną jest ogłoszenie upadłości dłużnika. Chodzi o sytuacje, gdy ogłoszenie upadłości jest niezbędną przesłanką wszczęcia postępowania. Postępowania należące do tej grupy genetycznie wynikają (wywodzą się) z postępowania upadłościowego i nie mogą zaistnieć bez ogłoszenia upadłości dłużnika. Z tych względów postępowania te można określić jako ściśle związane z niewypłacalnością dłużnika i wynikające z jego upadłości. Oznacza to, że sprawy te objęte są zakresem zastosowania rozporządzenia nr 2015/848, a w konsekwencji że uznanie i wykonalność orzeczeń wydanych w tych sprawach podlegają regulacji art. 32 rozporządzenia.

Do drugiej kategorii należy zaliczyć takie postępowania, które mogą być wszczęte zarówno w wyniku ogłoszenia upadłości, jak i niezależnie od jej ogłoszenia. Upadłość jest więc tylko jedną z możliwych przyczyn wszczęcia postępowania, ale nie jest przyczyną niezbędną. Istotne jest również to, że inne przewidziane przez ustawodawcę przyczyny w ogóle nie odwołują się do upadłości dłużnika. Innymi słowy, w sprawach tych upadłość jest tylko jedną z wielu zróżnicowanych i niepowiązanych ze sobą ani proceduralnie, ani merytorycznie przyczyn wszczęcia postępowania. Zasadniczym problemem, który wymaga rozważenia w odniesieniu do tej kategorii spraw, jest kwestia, czy o charakterze danej sprawy decydują okoliczności faktyczne konkretnego postępowania, czy też konieczne jest dokonanie analizy ogólnej, oderwanej od konkretnego przypadku. Innymi słowy, chodzi o to, czy w przypadku postępowania, którego jedyną przesłanką jest ogłoszenie upadłości dłużnika, można będzie uznać, że mieści się ono w zakresie zastosowania rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego w sytuacji, gdy postępowanie to mogłoby zostać wszczęte i oparte również na przesłankach niemających żadnego związku z upadłością, które jednak

nie zaistniały w konkretnej sprawie. Wydaje się, że charakter danej sprawy należy oceniać na podstawie regulacji normatywnych, bez odnoszenia się do stanu faktycznego konkretnego przypadku. Takie samo założenie należy przyjąć również w odniesieniu do badania, czy dana sprawa mieści się w zakresie zastosowania rozporządzenia 1215/2012, czy też rozporządzenia 2015/848. Chodzi bowiem o rozstrzygnięcie, który akt prawa unijnego ma zastosowanie w odniesieniu do określonej kategorii spraw, nie zaś w odniesieniu do konkretnej sprawy. Z tego punktu widzenia należy przyjąć, że sprawy, których jedną z możliwych przesłanek jest ogłoszenie upadłości dłużnika, ale które mogą zaistnieć i toczyć się również pomimo nieogłoszenia tej upadłości i bez żadnego związku z postępowaniem upadłościowym, nie są objęte zakresem zastosowania komentowanego rozporządzenia, a w konsekwencji nie są również objęte zakresem zastosowania zawartych w rozporządzeniu norm dotyczących uznania i wykonalności orzeczeń.

Trzecia kategoria obejmuje sprawy, które mogą być wszczęte zarówno wskutek ogłoszenia upadłości, jak i bez jej ogłoszenia. Różnica względem kategorii drugiej polega na tym, że w omawianym przypadku wszystkie przesłanki wszczęcia określonego postępowania odwołują się do upadłości i są oparte na regulacjach prawa upadłościowego. W tej kategorii podstawą postępowania nie zawsze jest ogłoszenie upadłości, jednak zawsze jest to niewypłacalność dłużnika, która stanowi przesłankę ogłoszenia upadłości. Można więc stwierdzić, że sprawy te są ściśle związane z upadłością dłużnika, gdyż upadłość, rozumiana jako ogłoszenie upadłości lub jako stan uzasadniający jej ogłoszenie, jest zawsze podstawą ich wszczęcia. Do tej kategorii należy zaliczyć m.in. sprawy o naprawienie szkody wyrządzonej niezgłoszeniem w terminie wniosku o ogłoszenie upadłości oraz sprawy o orzeczenie wobec członków zarządu dłużnika lub wobec dłużnika będącego osobą fizyczną zakazu prowadzenia działalności gospodarczej z powodu naruszenia przepisów prawa upadłościowego. Sprawy te podlegają więc zakresowi zastosowania rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego, co oznacza, że orzeczenia wydane w tych sprawach podlegają uznaniu na podstawie art. 32 komentowanego rozporządzenia⁸⁰.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące kategorie spraw są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia 2015/848, co oznacza, że wydane w ich toku orzeczenia podlegają uznaniu na podstawie art. 32 tego rozporządzenia:

- a) sprawy o uznanie za bezskuteczne czynności dłużnika dotyczące majątku znajdującego się na terenie innego państwa członkowskiego (np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-493/18⁸¹, *UB v. VA, Tiger SCI, WZ*, w charakterze syndyka masy upadłości UB, Banque patrimoine et immobilier SA);

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ ECLI:EU:C:2009:83. Rozstrzygnięcie Trybunału zostało wydane na gruncie regulacji rozporządzenia 1346/2000, ale zachowuje aktualność również w odniesieniu do rozporządzenia 2015/848.

- b) sprawy o uznanie za bezskuteczne czynności dłużnika wszczęte przeciwko stronie pozwanej, która ma statutową siedzibę lub miejsce zamieszkania w innym państwie członkowskim (np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości w sprawie C-296/17⁸², *Wiemer & Trachte GmbH w upadłości likwidacyjnej v. Zhan Oved Tadzher*);
- c) sprawy o unieważnienie czynności prawnej upadłego skierowane przeciwko pozwanemu wierzycielowi mającemu statutową siedzibę w innym państwie członkowskim (np. Trybunał Sprawiedliwości w sprawie C-339/07⁸³, *Christopher Seagon v. Deko Marty Belgium NV*).
- d) sprawy o unieważnienie czynności prawnej upadłego skierowane przeciwko pozwanemu, który nie ma miejsca zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego (C 328/12⁸⁴, *Schmid v. Hertel*).

W literaturze wskazuje się, że do spraw, które są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia 1215/2012 (poprzednio rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych⁸⁵), należą m.in.:

- a) sprawy dotyczące zgłoszonych wierzytelności, których istnienie lub wysokość są kwestionowane (jeżeli toczą się poza procedurą zgłaszania wierzytelności i ustalania listy wierzytelności w toku postępowania upadłościowego);
- b) sprawy, w których syndyk dochodzi wierzytelności lub innych roszczeń przeciwko dłużnikom upadłego dłużnika powstałych przed ogłoszeniem upadłości⁸⁶;
- c) sprawy o wierzytelności przysługujące względem masy upadłości (sprawy z powództwa przeciwko syndykowi w związku z jego czynnościami)⁸⁷;
- d) sprawy wytaczane przez syndyka przeciwko podmiotom trzecim o wydanie składnika majątku, który należy do masy upadłości⁸⁸;
- e) sprawy przeciwko wspólnikom upadłej spółki o zwrot wypłat z zysku otrzymanych wbrew przepisom prawa lub postanowieniom umowy spółki, a także sprawy przeciwko organom spółki odpowiedzialnym za dokonanie takiej wypłaty;
- f) sprawy dotyczące obciążenia odpowiedzialnością za zobowiązania spółki członków jej zarządu⁸⁹.

⁸² Dz.Urz. UE C z 2019 r. Nr 16/14.

⁸³ Dz.Urz. UE z 2007 r. Nr 269. Pytanie prejudycjalne zostało złożone w ramach sporu między C. Seagonem, syndykiem w postępowaniu upadłościowym dotyczącym majątku spółki Frick Teppichboden Supermärkte GmbH, a Deko Marty Belgium NV, w przedmiocie zwrotu przez tę ostatnią kwoty 50 tys. euro zapłaconej jej przez spółkę Frick.

⁸⁴ Dz.Urz. UE C z 2014 r. Nr 85, s. 5.

⁸⁵ Dz. Urz. UE L z 2001 r. Nr 12, str. 1 z późn. zm.

⁸⁶ Tak *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, Hrsg. G. Lücke, P. Wax, München 2000, s. 1992.

⁸⁷ P. Gottwald, *Grenzüberschreitende Insolvenzen*, München 1997, s. 82.

⁸⁸ Por. m.in. B. Wessels, op. cit., s. 454.

⁸⁹ P. Grzegorzczak, *Zagraniczne spółki handlowe w europejskim prawie procesowym cywilnym*, [w:] *Europejskie prawo spółek*, t. IV. *Spółki zagraniczne w Polsce*, red. M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka, Warszawa 2008, s. 164.

Uznanie orzeczeń wymienionych w art. 32 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 następuje *bez dalszych formalności*. Takie unormowanie oznacza, że zostaje wykluczona konieczność wydawania przez sąd innego państwa członkowskiego orzeczenia w przedmiocie uznania. Uznanie to następuje automatycznie – z mocy samego prawa – i nie jest uzależnione od uprzedniego obwieszczenia postanowienia o ogłoszeniu upadłości w trybie przewidzianym w art. 28 rozporządzenia.

Artykuł 32 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 w akapicie pierwszym reguluje nie tylko kwestię uznawania orzeczeń wymienionych w tym przepisie. Normuje także zagadnienie wykonywania tych orzeczeń w innym państwie członkowskim. W tej kwestii obowiązuje odmienne rozwiązanie niż w przypadku uznawania orzeczeń. Wykonanie takich orzeczeń z natury rzeczy nie może nastąpić z mocy prawa (automatycznie) i będzie wymagać podjęcia stosownych działań wprowadzających w życie treść uznanego orzeczenia (czynności wykonawczych). Przez wykonanie orzeczenia należy rozumieć jego przymusową realizację. Konsekwencją wykonania stanowi więc wymóg skorzystania przez organy publiczne danego państwa członkowskiego ze swych kompetencji władczych. Zgodnie z obowiązującą w publicznym prawie międzynarodowym zasadą zwierzchnictwa terytorialnego danego państwa stosowanie kompetencji władczych (w tym środków przymusu) może ograniczać się jedynie do aktywów lub osób znajdujących się na terytorium tego państwa. Wykonywanie orzeczeń przez organy jednego państwa członkowskiego na terytorium innego takiego państwa pozostawałoby więc w kolizji ze wskazaną zasadą prawa międzynarodowego. Z tego względu wykonywanie orzeczeń wydanych w sprawach określonych w art. 32 rozporządzenia 2015/848 następuje przez działanie organów krajowych oraz w trybie określonym w prawie krajowym państwa, w którym orzeczenie ma zostać wykonane⁹⁰.

Zgodnie z art. 32 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 akapit pierwszy zdanie drugie orzeczenia wymienione w art. 32 ust. 1 podlegają wykonywaniu zgodnie z art. 39–44 i 47–57 rozporządzenia 1215/2012. W art. 39–44 rozporządzenia 1215/2012 zostały określone zasady wykonywania w jednym państwie członkowskim orzeczeń wydawanych w innym państwie członkowskim. Wyłączenie stosowania art. 45 ust. 1 rozporządzenia 1215/2012 wynika stąd, że rozporządzenie 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego samo wskazuje przyczyny odmowy uznania i wykonania orzeczeń. Przyczyny te stanowią katalog zamknięty.

Przenosząc powyższe ogólne rozważania na grunt prawa polskiego, należy wskazać, że w literaturze⁹¹ jako postępowania o charakterze *stricte* insolwencyjnym wynikające bezpośrednio z postępowania upadłościowego i z nim ściśle powiązane definiuje się:

⁹⁰ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 32.

⁹¹ P. Stenko, *Postępowania w sprawach wynikających bezpośrednio z postępowań upadłościowych i ściśle z nimi powiązanych w europejskim prawie procesowym cywilnym i upadłościowym*, rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem prof. dr. hab. Karola Weitza oraz promotorki pomocniczej dr. Agnieszki Gołąb, Warszawa 2023, niepublikowana.

- a) postępowania, u których podstaw leżą art. 127–128 u.p.u., art. 129–130 u.p.u.⁹²
- b) postępowania, u których podstaw leżą art. 304–305 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne⁹³;
- c) postępowania, w których dochodzi do przesądzenia o istnieniu uprawnienia do uczestniczenia w czynnościach postępowania zbiorowego;
- d) postępowania przeciwegzekucyjne, o ile roszczenie objęte tytułem egzekucyjnym lub wykonawczym jest roszczeniem o charakterze insolwencyjnym i tym samym podlega art. 6 ust. 1 i art. 32 ust. 1 zd. 3 rozporządzenia 2015/848;
- e) spory co do przynależności do masy upadłości przedmiotów należących do upadłego (art. 63a u.p.u.);
- f) spory związane z likwidacją masy upadłości lub masy sanacyjnej, w tym związane z prawem odrębności;
- g) spory dotyczące odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 21 u.p.u. w przypadku, gdy poszkodowanym jest masa upadłości rozumiana jako ogół wierzycieli;
- h) spory dotyczące odpowiedzialności odszkodowawczej piastunów organów postępowania upadłościowego lub jego uczestników, gdy są nakierowane na kompensację szkody wyrządzonej masie upadłości (układowej, sanacyjnej).

W mojej ocenie do tego katalogu należy jeszcze dodać⁹⁴:

- a) spory co do przedmiotów należących do upadłego wchodzących w skład masy upadłości (art. 70 i n. u.p.u.);
- b) spory związane z odpowiedzialnością członków zarządu spółki z o.o. wobec jej wierzycieli w razie niewypłacalności spółki na podstawie art. 299 § 1 Kodeksu spółek handlowych;
- c) spory dotyczące odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 21 ust. 3 u.p.u.

⁹² Piotr Stenko uznaje postępowania prowadzone na podstawie art. 527 i n. Kodeksu cywilnego w zw. z art. 131 u.p.u. za postępowania ściśle związane z upadłością i z niej wynikające. Jak wskazałam wyżej, prezentuję w tym zakresie odmienne stanowisko.

⁹³ Ustawa z dnia 15 maja 2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (tekst jedn. Dz.U. z 2024 r. poz. 1428 z późn. zm.).

⁹⁴ Odmienne P. Stenko, op. cit.

5. Analiza przesłanek odmowy uznania zagranicznego orzeczenia insolwencyjnego w krajach UE oraz klauzula porządku publicznego w unijnym prawie upadłościowym

Na gruncie prawa unijnego jedyną podstawą potencjalnej odmowy uznania zagranicznego orzeczenia insolwencyjnego jest naruszenie klauzuli porządku publicznego. Prawo unijne nie przewiduje innych podstaw umowy uznania.

Zgodnie z art. 33 rozporządzenia 2015/848 każde państwo członkowskie może odmówić uznania postępowania upadłościowego wszczętego w innym państwie członkowskim lub wykonania wydanego w jego toku orzeczenia, o ile uznanie to lub wykonanie prowadziłyby do rezultatu, który pozostaje w oczywistej sprzeczności z jego porządkiem publicznym, w szczególności z jego podstawowymi zasadami lub konstytucyjnie zagwarantowanymi prawami i wolnościami jednostki.

Z regulacji tej przede wszystkim wynika, że orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego nie może być pod względem merytorycznym ponownie badane w państwie uznającym. W konsekwencji państwo uznające nie może odmówić uznania orzeczenia, np. stwierdzając, że nie zaistniały podstawy do ogłoszenia upadłości dłużnika⁹⁵. Państwo uznające nie może również badać istnienia jurysdykcji krajowej państwa wszczęcia postępowania. Dla uznania orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego, zgodnie z art. 19, nie jest bowiem istotne, czy sąd państwa wszczęcia postępowania rzeczywiście miał jurysdykcję krajową do rozpoznania sprawy, ale jedynie – czy uznał, że ma taką jurysdykcję. Uczestnik postępowania, który kwestionuje istnienie właściwości międzynarodowej państwa wszczęcia postępowania, może tę okoliczność podnosić wyłącznie przed właściwymi organami tego państwa, np. w toku postępowania odwoławczego⁹⁶.

Użyte w treści art. 33 pojęcie porządku publicznego nie ma charakteru autonomicznego, co jest wyjątkiem na gruncie regulacji prawa unijnego. Pojęcie to odwołuje się do systemu prawa krajowego i oznacza podstawowe zasady prawa przyjęte w państwie uznającym⁹⁷. W konsekwencji rzeczywiste podstawy odmowy uznania orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego w poszczególnych państwach członkowskich mogą się różnić od siebie. Jednak chociaż ustalenie, które elementy obejmuje porządek publiczny państwa członkowskiego, nie należy do Trybunału Sprawiedliwości, to niewątpliwie może on kontrolować, w jakich granicach sąd państwa członkowskiego może powoływać się na to pojęcie, gdy odmawia uznania orzeczenia wydanego przez sąd innego państwa członkowskiego. Należy

⁹⁵ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 33.

⁹⁶ Ibidem.

⁹⁷ Zob. E.S. Saring, *The Public Policy Exception in Private International Law: Necessary National Safeguard or Superfluous due to Harmonization?*, [online:] https://www.researchgate.net/publication/376381076_The_Public_Policy_Exception_in_Private_International_Law_Necessary_National_Safeguard_or_Superfluous_due_to_Harmonization [dostęp: 23.09.2024]; B. Hess, T. Pfeiffer, *Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law*, [online:] [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf) [dostęp: 23.09.2024].

również podkreślić, że pojęcie porządku publicznego ma charakter klauzuli generalnej, co oznacza, że katalog podstaw odmowy uznania nie jest ściśle oznaczony. Nie ulega jednak wątpliwości, że pojęcie to nie może być wykładane w sposób rozszerzający⁹⁸.

Sprzeczność z porządkiem publicznym jako podstawa odmowy uznania orzeczenia zagranicznego sądu nie jest charakterystyczna wyłącznie dla rozporządzenia 2015/848 w sprawie postępowania upadłościowego. Tożsama regulacja występuje w innych aktach prawa jednolitego z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych (np. art. 45 ust. 1 pkt a rozporządzenia 1215/2012, a wcześniej art. 34 pkt 1 rozporządzenia Bruksela I), a także w art. 27 pkt 1 konwencji lugańskiej. Wcześniej analogiczną regulację przewidywał art. 27 pkt 1 konwencji brukselskiej, który był przedmiotem analizy Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. W wyroku z dnia 2 maja 2006 r. wydanym w sprawie C-341/04 *Euro-food IFSC Ltd* Trybunał stwierdził, że orzecznictwo to stosuje się analogicznie na potrzeby wykładni art. 26 rozporządzenia w sprawie postępowania upadłościowego.

Jak podnosi się w orzecznictwie, klauzula porządku publicznego nie dotyczy jakichkolwiek odmienności prawa innego państwa członkowskiego w stosunku do prawa państwa uznającego. Podstawą odmowy uznania może być jedynie oczywista sprzeczność o charakterze podstawowym⁹⁹. Jednym z celów rozporządzenia jest uproszczenie i odformalizowanie postępowań o charakterze transgranicznym. Realizacja tego celu nie może być naruszana przez powoływanie się na pewne odrębności w prawodawstwach państw członkowskich, gdyż ich istnienie jest po prostu nieuniknione¹⁰⁰. Podobnie wyraziła się rzecznik generalna Juliane Kokott w opinii przedstawionej w dniu 18 grudnia 2008 r. w sprawie C-394/07, *Marco Gambazzi przeciwko Daimler Chrysler Canada Inc., CIBC Mellon Trust Company*, na kanwie przepisów konwencji brukselskiej i rozporządzenia Bruksela I o odmowie uznania orzeczenia. W obu tych aktach przewidziano zresztą wyraźnie, że sąd uznający nie może odmówić uznania lub wykonania orzeczenia zagranicznego jedynie z powodu istnienia różnicy między normą prawną zastosowaną przez sąd państwa pochodzenia a normą, którą zastosowałby sąd państwa uznającego, gdyby to on orzekał w sprawie. Natomiast od samej treści danej zasady odróżnić należy kwestię, czy naruszenie tej zasady może stanowić podstawę odmowy uznania orzeczenia. W tym zakresie TSUE przyjął swoją kompetencję do oceny orzeczeń krajowych. TSUE może więc kontrolować, w jakich granicach sąd krajowy powołuje się na klauzulę porządku publicznego przy odmowie uznania orzeczenia zagranicznego¹⁰¹. Dlatego też wskazuje się, że klauzula porządku publicznego nie może być wykorzystywana przez państwa zbyt ekstensywnie. Za jej pomocą poszczególne państwa nie mogą podważać systemu transgranicznych upadłości przewidzianego w rozporządzeniu. Innymi słowy,

⁹⁸ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 33.

⁹⁹ Wyrok TS z 28 marca 2000 r., C-7/98, *DIETER KROMBACH v. ANDRÉ BAMBERSKI*, LEX nr 82735.

¹⁰⁰ A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 33.

¹⁰¹ Wyrok TS z 28 marca 2000 r., C-7/98, *DIETER KROMBACH v. ANDRÉ BAMBERSKI*, LEX nr 82735.

nie może ona być pretekstem do niestosowania przepisów rozporządzenia, w sytuacji gdy dane państwo odkryje w tym swój interes. Na przykład nie można powołać się na art. 33 rozporządzenia, w sytuacji gdy zagraniczny sąd ogłosił upadłość spółki mającej dla danego państwa strategiczne znaczenie.

Klauzula porządku publicznego w jej ujęciu z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego służy kontroli skutków uznania orzeczenia zagranicznego w danym państwie. Przy czym w odróżnieniu od klauzuli rozumianej na gruncie prawa prywatnego międzynarodowego kontrola ta może obejmować nie tylko standardy materialnoprawne, lecz także standardy procesowe. Dlatego też określana jest jako swego rodzaju wentyl bezpieczeństwa (*soupe de sécurité*), pozwalający niwelować znaczne różnice między porządkami prawnymi państw członkowskich¹⁰².

W sprawie Eurofood IFSC Ltd, wyznaczając granice pojęcia porządku publicznego, Trybunał podkreślił, że należy je odnieść do ogólnych zasad prawa, które opierają się na tradycjach konstytucyjnych wspólnych państwom członkowskim oraz na wskazówkach zaczerpniętych z dotyczących ochrony praw człowieka umów międzynarodowych, przy których tworzeniu państwa członkowskie współpracowały lub do których przystąpiły. Trybunał wskazał, że:

art. 26 Rozporządzenia nr 1346/2000 (obecnie art. 33 Rozporządzenia 2015/848) należy poddać wykładni, zgodnie z którą państwo członkowskie może odmówić uznania postępowania upadłościowego wszczętego w innym państwie członkowskim, jeżeli wszczęcie postępowania nastąpiło z wyraźnym naruszeniem prawa podstawowego do bycia wysłuchanym przystępującego jednemu z uczestników tego postępowania¹⁰³.

W opinii rzecznik generalnej Juliane Kokott przedstawionej w dniu 18 grudnia 2008 r. w sprawie C-394/07 *Marco Gambazzi v. Daimler Chrysler Kanada Inc.* stwierdzono, że:

prawo podstawowe do rzetelnego procesu wymaga, by zainteresowany mógł skutecznie bronić swej pozycji prawnej. Prawo do bycia wysłuchanym zajmuje szczególne miejsce w organizacji i przebiegu rzetelnego procesu. Obejmuje ono uprawnienie do wypowiedzenia się w wystarczającym stopniu w przedmiocie wszystkich istotnych faktów i kwestii prawnych oraz do przedstawienia dowodów. Jednakże nie każde ograniczenie prawa do bycia wysłuchanym należy bezwzględnie kwalifikować jako naruszenie prawa podstawowego do rzetelnego procesu. [...] Prawa do obrony mogą podlegać ograniczeniom pod warunkiem, że ograniczenia te rzeczywiście odpowiadają celom interesu ogólnego i że nie stanowią z punktu widzenia realizowanych celów nieproporcjonalnej ingerencji w samą istotę praw (pkt 59 i 60 opinii)¹⁰⁴.

W polskim orzecznictwie kwestia odmowy uznania otwarcia francuskiego postępowania *sauvagarde* była przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 16 lutego 2011 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok, w którym Sąd Apelacyjny w Poznaniu odmówił uznania

¹⁰² A. Hrycaj, [w:] *European Insolvency Proceedings. Commentary in Regulation (EU) 2015/848...*, art. 33.

¹⁰³ Wyrok TS z 2.05.2006 r., C-341/04, EUROFOOD IFSC LTD, ZOTSiS 2006, nr 5A, poz. I-3813, pkt 4 sentencji wyroku.

¹⁰⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62007CC0394> wejście z dnia 20 grudnia 2024 r.

francuskiego orzeczenia o zatwierdzeniu planu ochronny dla pozwanej, ustalającego harmonogram spłat wierzycieli. Sąd Apelacyjny wyraził pogląd, że klauzula porządku publicznego może także obejmować materialnoprawne przesłanki wszczęcia postępowania upadłościowego. Podkreślił, że z orzeczenia Sądu Handlowego w Meaux wynika jasno, iż wszczęto postępowanie upadłościowe wobec pozwanej spółki nie z powodu jej niewypłacalności bądź zagrożenia niewypłacalnością, lecz ze względu na zagrożenie niewypłacalnością grupy 16 jednostek powiązanych kapitałowo ze spółką prawa francuskiego „C.I.”. Tymczasem ani z art. 1 ust. 1 rozporządzenia 2015/848, ani z polskiego prawa upadłościowego i naprawczego nie wynika możliwość wszczynania takiego postępowania ze względu na niewypłacalność bądź zagrożenie niewypłacalnością innego podmiotu niż dłużnik, nawet jeżeli tym innym podmiotem jest wspólnik dłużnika. Sąd Apelacyjny wyraził również zapatrywanie, że treść orzeczenia Sądu Handlowego w Meaux uzasadnia ocenę, iż w wyniku wszczęcia postępowania doszło do rażącego naruszenia instytucji upadłości dłużnika oraz chronionego w art. 64 Konstytucji RP z 1997 r. prawa własności powoda, gdyż wystąpił oczywisty brak podstaw jurysdykcji sądu francuskiego do ogłoszenia upadłości spółki prawa polskiego, mającej w Polsce swoją siedzibę, tu prowadzącej działalność i niemającej oddziału na terenie Francji. Według oceny Sądu Apelacyjnego powód jako wierzyciel pozwanej nie miał możliwości zaskarżenia orzeczeń wydanych w zagranicznym postępowaniu upadłościowym, gdyż w postępowaniu *sauvergarde* biorą udział nie poszczególni wierzyciele, lecz jedynie wyznaczony przez sąd kurator, który może działać w imieniu i w interesie wierzycieli; a w razie braku kuratora może w ich interesie działać wierzyciel powołany na kontrolera. Sąd Najwyższy nie podzielił tego poglądu i wskazał, że prawo francuskie zawiera uproszczoną procedurę w odniesieniu do reprezentacji wierzycieli w postępowaniu *sauvergarde*. Reprezentuje ich kurator, który komunikuje się z nimi indywidualnie i grupowo, zwłaszcza w przedmiocie rozłożenia na raty spłaty wierzytelności, a w razie jego braku wierzyciel może brać w nim udział jako tzw. kontroler. Powód, wiedząc o wszczętym postępowaniu, miał możliwość przedstawienia swego stanowiska kuratorowi, ewentualnie osobistego wystąpienia w sprawie jako kontroler (art. L 622-20 francuskiego kodeksu handlowego), miał więc uprawnienie co najmniej pośrednio do zaskarżenia układu. W ocenie Sądu Najwyższego skoro powód mógł być wysłuchany (np. przez złożenie pisemnego wyjaśnienia), to nie był pozbawiony w postępowaniu *sauvergarde* ochrony sądowej. Innymi słowy, skoro mógł być wysłuchany i miał możliwość co najmniej pośredniego zaskarżenia układu, to istniały podstawy do przyjęcia, że w tym szczególnego rodzaju zbiorowym postępowaniu ochronnym miał zapewnione w wystarczającym stopniu prawo obrony swych interesów.

Należy zauważyć, że przypadku zidentyfikowania naruszenia klauzuli porządku publicznego rozporządzenie 2015/848 nie wprowadza żadnego trybu odmowy uznania zagranicznego orzeczenia. W szczególności rozporządzenie nie przewiduje postępowania analogicznego do postępowania uregulowanego w treści art. 44 rozporządzenia 1215/2012. W postanowieniu

z dnia 18 września 2006 r. Sąd Rejonowy w Katowicach stwierdził, że wśród przepisów rozporządzenia brakuje przepisów normujących:

uprawnienie wierzycieli do złożenia wniosku o odmowę uznania orzeczenia państwa członkowskiego, w którym postępowanie upadłościowe zostało wszczęte. Tym samym wniosek wierzycieli [...] o odmowę uznania w Polsce orzeczenia sądu zagranicznego nie posiada umocowania prawnego. Brak jest podstawy do jego zgłoszenia¹⁰⁵.

We wspomnianej sprawie podstawą wniosku o odmowę uznania był art. 26 rozporządzenia 1346/2000, który zdaniem wnioskodawcy znajdował zastosowanie również do kwestii badania jurysdykcji sądów państwa wszczęcia postępowania upadłościowego.

¹⁰⁵ X GUo 8/06, niepublikowane.

II. Prawo modelowe UNCITRAL

1. Uwagi ogólne i analiza implementacji przez państwa członkowskie

Komisja Narodów Zjednoczonych ds. Międzynarodowego Prawa Handlowego (United Nation Commission on International Trade Law, UNCITRAL) to komisja ONZ zajmująca się międzynarodowym prawem handlowym. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych przyznało UNCITRAL mandat generalny ukierunkowany na harmonizację i unifikację międzynarodowego prawa handlowego. Obecnie UNCITRAL jest kluczową instytucją prawną systemu Narodów Zjednoczonych w zakresie międzynarodowego prawa handlowego, a członkowie Komisji reprezentują zróżnicowane regiony geograficzne i różne systemy ekonomiczne i prawne. W Polsce podmiotem odpowiedzialnym za komunikację z UNCITRAL jest Minister Rozwoju i Technologii¹.

Międzynarodowe prawo handlowe nie regulowało problemów związanych z międzynarodową upadłością aż do uchwalenia w 1997 r. ustawy modelowej UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency with Guide to Enactment and Interpretation². Obecnie do systemu prawa modelowego należy również UNCITRAL Model Law on Recognition and Enforcement of Insolvency-Related Judgments with Guide to Enactment³.

Spośród państw członkowskich UE prawo modelowe I implementowały Grecja (2010), Rumunia (2002) i Słowenia (2007). Prawo modelowe II nie zostało do tej pory zaimplementowane w państwach członkowskich UE. Warto jednak zauważyć, że w Wielkiej Brytanii w lipcu 2023 r. rozpoczęto konsultacje dotyczące implementacji tego prawa⁴.

Polska implementowała rozwiązania prawa modelowego I ustawą z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe⁵. Natomiast rozwiązania prawa modelowego II nie zostały dotychczas

¹ UNCITRAL, [online:] <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/uncitral> [dostęp: 19.09.2024].

² UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency (1997), [online:] https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/modellaw/cross-border_insolvency [dostęp: 19.09.2024].

³ UNCITRAL Model Law on Recognition and Enforcement of Insolvency-Related Judgments (2018), [online:] <https://uncitral.un.org/en/texts/insolvency/modellaw/mlj> [dostęp: 19.09.2024].

⁴ Consultation outcome. Implementation of two UNCITRAL Model Laws on Insolvency Consultation, [online:] <https://www.gov.uk/government/consultations/implementation-of-two-uncitral-model-laws-on-insolvency/implementation-of-two-uncitral-model-laws-on-insolvency-consultation> [dostęp: 19.09.2024].

⁵ Dz.U. z 2003 r. Nr 60, poz. 535. W uzasadnieniu projektu tej ustawy wskazano, że: *Projekt przyjmuje rozwiązanie proponowane przez prawo modelowe UNCITRAL przyjęte w 1997 r. Ranga prawa modelowego UNCITRAL i jego funkcje międzynarodowe w pełni uzasadniają takie rozwiązanie.*

formalnie implementowane do prawa polskiego, chociaż w dużym stopniu są przez polskie prawo realizowane. Należy bowiem zauważyć, że z reguły orzeczenia związane z upadłością i z niej wynikające są orzeczeniami wydanymi przez sądy cywilne państw obcych. Z braku szczególnych regulacji do uznawania i stwierdzania wykonalności tych orzeczeń stosuje się regulacje Kodeksu postępowania cywilnego (dalej: k.p.c.), które są dość zbieżne z regulacjami prawa modelowego II.

2. Rozwiązania prawa modelowego II

Prawo modelowe II dotyczy uznawania i wykonywania orzeczeń związanych z upadłością i z niej wynikających, a więc odnosi się do zagadnień, które na gruncie prawa unijnego reguluje art. 32 rozporządzenia 2015/848. Stanowi uzupełnienie luki, która istniała w prawie modelowym ukształtowanym na podstawie prawa modelowego I⁶.

Zgodnie z art. 1 prawa modelowego II ma ono zastosowanie do uznawania i wykonywania orzeczenia wydanego w państwie innym niż państwo, w którym wniesiono o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

Zgodnie z art. 2 pkt d) orzeczenie związane z niewypłacalnością oznacza każde orzeczenie, które:

- a) powstaje w wyniku postępowania upadłościowego lub jest w istotny sposób z nim związane, niezależnie od tego, czy postępowanie upadłościowe jest w toku czy też zostało zakończone lub umorzone;
- b) zostało wydane w dniu rozpoczęcia lub po rozpoczęciu tego postępowania upadłościowego;

oraz nie obejmuje orzeczenia o wszczęciu postępowania upadłościowego.

Zgodnie z art. 3 ust. 2 prawo modelowe II nie ma zastosowania, gdy dane państwo jest związane umową międzynarodową dotyczącą uznawania lub wykonywania orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, która reguluje kwestię uznawania orzeczeń wynikających z upadłości i ściśle z nią związanych. Regulacja ta oznacza, że prawo modelowe II nie ma zastosowania do spraw objętych rozporządzeniem 2015/848.

Zgodnie z art. 4 prawa modelowego II organem właściwym do rozstrzygnięcia w przedmiocie uznawania i wykonalności orzeczeń związanych z upadłością i z niej wynikających powinien być sąd właściwy zgodnie z prawem krajowym do spraw uznawania i wykonalności orzeczeń lub inny sąd, przed którym podniesiono kwestię uznania w formie zarzutu lub odpowiedzi na pozew. Oznacza to, że prawo modelowe II dopuszcza postępowanie o uznanie lub stwierdzenie wykonalności orzeczenia wszczynane na wniosek złożony przez uprawniony

⁶ Prawo modelowe I.

podmiot do właściwego sądu, jak również dopuszcza procedowanie w sprawie uznania lub stwierdzenia wykonalności w ramach innego postępowania, w którym kwestia uznania lub stwierdzenia wykonalności została podniesiona jako środek obrony.

Zgodnie z art. 5 prawa modelowego II legitymację do występowania w sprawach dotyczących uznania i wykonalności zagranicznych orzeczeń związanych z upadłością i z niej wynikających powinien mieć również syndyk lub zarządca zagranicznego postępowania upadłościowego. Jest to rozwiązanie analogiczne do funkcjonującego na gruncie uznawania zagranicznych orzeczeń o ogłoszeniu upadłości (por. art. 386 ust. 1 u.p.u.).

Zgodnie z art. 7 prawa modelowego II sąd może odmówić uznania orzeczenia wynikającego z upadłości i ściśle z nią związanego, jeżeli byłoby to sprzeczne z porządkiem publicznym, w tym z podstawowymi zasadami sprawiedliwości proceduralnej państwa uznającego. Zagadnienie klauzuli porządku publicznego na gruncie prawa modelowego II zostanie omówione w kolejnym podrozdziale.

Zgodnie z art. 9 prawa modelowego II orzeczenie wynikające z upadłości i z nią związane uznaje się tylko wtedy, gdy jest ono skuteczne i podlega wykonaniu w państwie pochodzenia. Jest to odpowiednik regulacji art. 19 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 dotyczącej orzeczeń o wszczęciu postępowania upadłościowego.

Zgodnie z art. 10 prawa modelowego II sąd może odmówić uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia, jeżeli nie jest ono jeszcze prawomocne w państwie wydania. W takich przypadkach sąd może również uzależnić uznanie lub wykonanie od złożenia zabezpieczenia określonego przez sąd. Odmowa uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie temu, aby złożyć kolejny wniosek o uznanie lub wykonanie orzeczenia.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 prawa modelowego II postępowanie w przedmiocie uznania lub stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia może zostać wszczęte na wniosek zagranicznego zarządcy albo osoby uprawnionej do złożenia takiego wniosku zgodnie z prawem państwa pochodzenia orzeczenia lub jako skutek podniesienia zarzutu lub innego środka obrony. Jest to rozwiązanie będące konsekwencją regulacji art. 4 i 5 prawa modelowego II.

Zgodnie z art. 11 ust. 2 prawa modelowego II, składając wniosek o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczenia w sprawie niewypłacalności, przedkłada się sądowi:

- a) uwierzytelniony odpis orzeczenia o ogłoszeniu upadłości; i
- b) wszelkie dokumenty niezbędne do ustalenia, że orzeczenie o ogłoszeniu upadłości wywołuje skutki i jest wykonalne w państwie pochodzenia, w tym informacje na temat wszelkich toczących się postępowań związanych z faktem ogłoszenia upadłości; lub
- c) w przypadku braku dowodów, o których mowa w pkt a) i b) – inne dowody w tych kwestiach możliwe do zaakceptowania przez sąd.

Sąd może zażądać tłumaczenia złożonych dokumentów na język urzędowy państwa, w którym toczy się postępowanie w przedmiocie uznania lub stwierdzenia wykonalności.

Zgodnie z art. 11 ust. 4 prawa modelowego II sąd ma prawo domniemywać, że dokumenty złożone na podstawie ust. 2 są autentyczne, niezależnie od tego, czy zostały zalegalizowane, czy nie. Jest to istotne uproszczenie postępowania w przedmiocie uznania lub stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia.

Zgodnie z art. 11 ust. 5 każda strona, przeciwko której wystąpiono o uznanie i wykonanie, ma prawo bycia wysłuchaną.

Prawo modelowe II wprowadza również szczególny rodzaj postępowania zabezpieczającego. Otóż zgodnie z art. 12 w toku postępowania w przedmiocie uznania lub stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia, gdy pilnie potrzebne jest zabezpieczenie w celu zachowania możliwości uznania i wykonania orzeczenia wynikającego z upadłości i z nią związanego, sąd może na wniosek przedstawiciela w postępowaniu w związku z niewypłacalnością zagranicznego zarządcy lub innej osoby uprawnionej do złożenia wniosku w przedmiocie uznania i stwierdzenia wykonalności zastosować zabezpieczające środki tymczasowe w postaci:

- a) wstrzymania rozporządzania majątkiem którejkolwiek ze stron, przeciwko którym wydano orzeczenie wynikające z upadłości i z nią związane; lub
- b) zastosowania innych niezbędnych środków tymczasowych.

Co do zasady zabezpieczenia ustanowione na podstawie art. 12 upadają z chwilą wydania orzeczenia o uznaniu lub stwierdzeniu wykonalności zagranicznego orzeczenia.

W zbiorczy sposób przesłanki uznania zagranicznego orzeczenia wynikającego z upadłości i z nią związanego określa art. 13 prawa modelowego II. Wskazuje on, że orzeczenie wynikające z upadłości i z nią związane podlega uznaniu, jeżeli:

- a) jest ono skuteczne i podlega wykonaniu w państwie pochodzenia (art. 9);
- b) wnioskodawcą są zagraniczny zarządca albo osoba uprawniona do złożenia takiego wniosku zgodnie z prawem państwa pochodzenia orzeczenia (art. 11 ust. 1);
- c) wniosek spełnia wymagania artykułu 11 ustęp 2;
- d) wniosek został złożony do właściwego sądu (art. 4) lub kwestia uznania została podniesiona w odpowiedzi na skargę lub jako kwestia incydentalna przed takim sądem.

Podstawy odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia zostały wskazane w art. 14 prawa modelowego II. Zgodnie z nim poza przesłanką wskazaną w art. 7 (naruszenie klauzuli porządku publicznego) można odmówić uznania oraz stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia wynikającego z upadłości oraz z nią związanego, jeżeli:

- a) strona, przeciwko której toczyło się postępowanie zakończone wydaniem orzeczenia mającego zostać uznane:
 - nie została powiadomiona o wszczęciu tego postępowania w sposób wystarczający w takim czasie i w taki sposób, który pozwalał na zorganizowanie obrony, chyba

- że strona stawiała się w sądzie i przedstawiła swoje stanowisko bez zaskarżenia braku zawiadomienia w sytuacji, gdy prawo państwa wydania orzeczenia dopuszcza możliwość zaskarżenia braku zawiadomienia;
- została powiadomiona w państwie wydania orzeczenia o wszczęciu postępowania w terminie i w sposób, który jest niezgodny z przepisami tego państwa dotyczącymi doręczenia;
- b) orzeczenie zostało uzyskane w wyniku oszustwa;
- c) orzeczenie jest niezgodne z innym orzeczeniem wydanym w tym samym państwie w sporze z udziałem tych samych stron;
- d) orzeczenie jest niezgodne z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie w sporze między tymi samymi stronami w tym samym przedmiocie, pod warunkiem że wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki niezbędne do jego uznania i wykonania;
- e) uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczenia byłyby sprzeczne z zasadami zarządzania postępowaniem upadłościowym, z zasadami dotyczącymi wstrzymania płatności lub innymi zasadami, które podlegają uznaniu i wykonaniu w państwie uznającym;
- f) orzeczenie, które ma zostać uznane:
- w istotny sposób wpływa na ogólne prawa wierzycieli, takie jak ustalenie, czy powinien zostać zatwierdzony plan reorganizacji lub likwidacji, czy powinny zostać umorzone zobowiązania dłużnika lub czy powinien zostać zatwierdzony układ zawarty w pozasądowym postępowaniu restrukturyzacyjnym;
 - zostało wydane w postępowaniu, w którym interesy wierzycieli i innych zainteresowanych osób, w tym dłużnika, nie były odpowiednio chronione;
- g) sąd, który wydał podlegające uznaniu orzeczenie, nie spełnił jednego z następujących warunków:
- orzekania na podstawie jurysdykcji uzyskanej na podstawie wyraźnej zgody strony, przeciwko której wydano orzeczenie;
 - orzekania na podstawie wdania się w spór przez stronę, przeciwko której wydano orzeczenie, chyba że było oczywiste, że w danym postępowaniu zarzut braku jurysdykcji nie zostałby uwzględniony;
 - orzekania na podstawie jurysdykcji opartej na ogólnych podstawach;
 - orzekania na podstawie jurysdykcji, która nie była niezgodna z prawem państwa pochodzenia orzeczenia.

h) orzeczenie pochodzi z państwa, którego postępowanie upadłościowe nie zostałyby uznane, chyba że:

- zarządca w postępowaniu upadłościowym, które mogłoby zostać uznane, uczestniczył w postępowaniu w państwie pochodzenia orzeczenia w zakresie, jaki był niezbędny do merytorycznego rozpoznania sprawy;
- orzeczenie dotyczy wyłącznie składników majątku, które znajdowały się na terenie państwa pochodzenia orzeczenia w momencie rozpoczęcia postępowania.

Skutków uznania oraz stwierdzenia wykonalności zagranicznych orzeczeń dotyczy art. 15 prawa modelowego II. Zgodnie z tym artykułem uznane orzeczenie lub orzeczenie, którego wykonalność stwierdzono, ma taki sam skutek, jaki:

- a) wywołuje w państwie pochodzenia lub jaki miałyby,
- b) gdyby zostało wydane przez sąd państwa uznającego.

Jednocześnie w prawie modelowym II wskazano, że państwa implementujące prawo modelowe mogą wybrać model skutków uznania określony w pkt a) lub b).

Zgodnie z art. 15 ust. 2 prawa modelowego II, jeżeli w orzeczeniu wynikającym z upadłości lub z nią związanym przewidziano uprawnienie, które nie jest dostępne na mocy prawa państwa uznającego, zastosowane uprawnienie, w miarę możliwości, powinno być odpowiednio dostosowane, tak aby realizowało skutki wynikające z prawa państwa pochodzenia, ale nie wykraczało poza te skutki.

W art. 16 prawa modelowego II dopuszcza się możliwość częściowego uznania lub stwierdzenia wykonalności, jeżeli jest to możliwe i jest to przedmiotem wniosku o uznanie i stwierdzenie wykonalności.

3. Podstawy odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia związanego z upadłością i z niej wynikającego

3.1. Klauzula porządku publicznego

Podstawową, ale nie jedyną, przesłanką odmowy uznania zagranicznego orzeczenia związanego z upadłością i z niej wynikającego zgodnie z prawem modelowym II jest sprzeczność z porządkiem publicznym, w tym z podstawowymi zasadami sprawiedliwości proceduralnej państwa uznającego (art. 7).

W prawie modelowym II wskazano, że porządek publiczny nie jest zdefiniowany w art. 7, gdyż jest to pojęcie, które odwołuje się do prawa krajowego. W konsekwencji zakres tego pojęcia może się różnić w poszczególnych jurysdykcjach⁷, przy czym w niektórych państwach porządek publiczny oraz podstawowe zasady sprawiedliwości proceduralnej mogą

⁷ Pkt 71 prawa modelowego II.

mieć bardzo szeroki charakter, podczas gdy w innych mogą być ograniczone jedynie do zasad o podstawowym, konstytucyjnym charakterze⁸. Jest to rozwiązanie znane prawu międzynarodowemu, w tym międzynarodowemu prawu upadłościowemu. Podobna sytuacja występuje na gruncie prawa modelowego I. Praktyka orzecznicza państw, które implemencowały prawo modelowe I, wymieniające również jako przesłankę orzeczenia upadłościowego klauzulę porządku publicznego, wskazuje, że zakres treściowy klauzuli porządku publicznego jest odmienny w różnych państwach. Przykładem jest sprawa *Re Toft*, w której sąd upadłościowy dla Południowego Dystryktu Nowego Jorku⁹ odmówił uznania niemieckiego postępowania upadłościowego, ponieważ zagraniczny zarządca zamierzał wszcząć postępowanie na podstawie rozdziału 15 amerykańskiego prawa upadłościowego wyłącznie w celu uzyskania dostępu do kont e-mailowych niemieckiego dłużnika przechowywanych na serwerach amerykańskich. Amerykański sąd upadłościowy wskazał, że środek, o którego zastosowanie ubiega się niemiecki zarządca, jest zakazany przez prawo amerykańskie, a jego zastosowanie bezpośrednio zagraża prawu do prywatności podlegającemu kompleksowemu systemowi ochrony ustawowej, dostępnemu dla cudzoziemców, opartemu na gwarancjach konstytucyjnych zawartych w czwartej poprawce do Konstytucji Stanów Zjednoczonych, a także w konstytucjach wielu stanów¹⁰. Ponadto, sąd upadłościowy stwierdził, że zagraniczny zarządca korzystał z uprawnień wykraczających poza uprawnienia przyznane syndykom masy upadłości na mocy prawa amerykańskiego, ponieważ: *syndyk masy upadłości nie jest uprawniony do uzyskania nakazu przeszukania na podstawie federalnych przepisów postępowania karnego*. Inne stanowisko w tej kwestii wyraził angielski High Court of Justice, który w orzeczeniu z 16 lutego 2011 r. uznał niemieckie postępowanie upadłościowe.

W polskiej procesualistyce cywilnej wskazuje się, że klauzula porządku publicznego jest ogólną podstawą, o charakterze niedookreślonym, odmowy uznania zagranicznego orzeczenia mającą na celu ochronę krajowego porządku prawnego przed skutkami uznania zagranicznego orzeczenia godzącymi w fundamentalne podstawy i zasady – zarówno ustrojowe, prawa procesowego, jak i prawa materialnego cywilnego (a w ramach tego prawa – naczelną zasadę poszczególnych dziedzin)¹¹. Słusznie również zauważa się, że samo uznanie obcej instytucji prawnej za sprzeczną z porządkiem prawnym państwa wykonania nie jest podstawą odmowy stwierdzenia wykonalności orzeczenia zagranicznego. Należy bowiem ocenić, czy skutki wykonania takiego orzeczenia będą nie do pogodzenia z porządkiem

⁸ Pkt 72.

⁹ 453 BR 186 (Bankr. SDNY 2011).

¹⁰ R. Berkovich, O. Peshko, *The High Burden to Satisfy the 'Manifestly Contrary to Public Policy' Standard of Chapter 15*, „Americas Restructuring Review” 2021, [online:] <https://globalrestructuringreview.com/review/restructuring-review-of-the-americas/2021/article/the-high-burden-satisfy-the-manifestly-contrary-public-policy-standard-of-chapter-15#footnote-033> [dostęp: 23.09.2024].

¹¹ M. Orecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V. Art. 1096–1217, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021, art. 1146.

prawnym Rzeczypospolitej Polskiej¹². W konsekwencji wymaganie spełnienia przez zagraniczne orzeczenie zgodności z klauzulą porządku publicznego nie może być rozumiane jako jego zgodność ze wszystkimi wchodzącymi w grę przepisami prawa materialnego i procesowego¹³. Zgodność z klauzulą porządku publicznego oznacza bowiem zgodność z fundamentalnymi zasadami ustroju społeczno-politycznego, a więc zasadami konstytucyjnymi oraz naczelnymi zasadami, które rządzą poszczególnymi dziedzinami prawa¹⁴.

W międzynarodowym prawie upadłościowym prawdopodobne jest naruszenie podstawowych zasad natury zarówno materialnoprawnej, jak i procesowej¹⁵. W zakresie sprawiedliwości proceduralnej w literaturze wskazuje się na następujące prawa jako na podstawowe:

- a) prawo do bycia zawiadomionym o postępowaniu;
- b) prawo do przedstawienia zarzutów przed sądem;
- c) prawo do przedstawienia dowodów na poparcie zarzutów¹⁶.

W literaturze wskazuje się, że dość oczywistym przykładem ingerencji zagranicznego postępowania w podstawowe zasady zarówno materialne, jak i procesowe polskiego prawa jest naruszenie praw wierzycieli (w szczególności: równych praw wierzycieli) lub upadłego do uczestnictwa w postępowaniu upadłościowym. Nie do pogodzenia z podstawowymi zasadami polskiego porządku prawnego są również rozwiązania zakładające wyposażenie organów prowadzących postępowanie upadłościowe w daleko idące uprawnienia do decydowania o jego przebiegu, w których uprawnienia wierzycieli – bez uzasadnionej przyczyny – ulegają ograniczeniu, są przedmiotem swobodnego dysponowania przez podmiot prowadzący takie postępowanie¹⁷.

Najpoważniejszym przykładem naruszenia fundamentalnych zasad prawa polskiego jest naruszenie zasady równego traktowania wszystkich wierzycieli. Chodzi w szczególności o niedopuszczalną dyskryminację zagranicznych wierzycieli w porównaniu z tymi, którzy mają miejsce zamieszkania w państwie otwarcia postępowania¹⁸. Warto jednak odnotować, że zgodnie ze starszą doktryną szwajcarską zagraniczny plan restrukturyzacyjny (*Insolvenzplan*) może być uznany w Szwajcarii wówczas, gdy zapewnia zaspokojenie traktowanych

¹² Idem, *Glosa do postanowienia SN z 11.10.2013 r.*, I CSK 697/12, OSP 2014, nr 9, poz. 87. Por. również postanowienie SN z 22 stycznia 2015 r., III CSK 154/14, OSNC-ZD 2016, nr 2, poz. 29.

¹³ Wyrok SN z 5 października 2018 r., I CSK 609/17, LEX nr 2561620.

¹⁴ M. Orecki, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V. Art. 1096–1217, red. T. Wiśniewski..., art. 1146; M. Zachariasiewicz, *Klauzula porządku publicznego jako podstawa odmowy uznania lub wykonania orzeczenia sądu polubownego w polskim prawie arbitrażowym na tle porównawczym*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2010, t. 6, s. 111 i n.; idem, [w:] *System prawa prywatnego*, t. 20A. *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, Warszawa 2014, s. 469–508.

¹⁵ W. Klyta, [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, wyd. II, Warszawa 2021, art. 392.

¹⁶ I. Kokorin, B. Wessels, *Recognition of Foreign Insolvency: The Case of Yukos*, [online:] <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2949613/view> [dostęp: 23.09.2024].

¹⁷ W. Klyta, [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz..., art. 392.

¹⁸ Ibidem.

w sposób uprzywilejowany wierzycieli tam zamieszkałych¹⁹. W polskiej literaturze pogląd ten został słusznie skrytykowany²⁰.

Należy przy tym stanowczo zauważyć, że klauzula porządku publicznego nie powinna być wykorzystywana jako instrument ochrony interesów lokalnych wierzycieli²¹.

3.2. Pozostałe podstawy odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia związanego z upadłością i z niej wynikającego

Pozostałe podstawy odmowy uznania i stwierdzenia wykonalności zagranicznego orzeczenia zostały wskazane w art. 9, 10 i 14 prawa modelowego II. Analizując te podstawy, należy zacząć od podkreślenia, że jak już wyżej wskazano, uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczenia wynikającego z upadłości i z nią związanego w praktyce przede wszystkim mogą dotyczyć orzeczeń wydanych w sprawach cywilnych (procesowych lub wyjątkowo nieprocesowych). Stąd też z poznawczego punktu widzenia celowe jest dokonanie oceny tych przesłanek w porównaniu z określonymi w polskim k.p.c. przesłankami odmowy uznania zagranicznego orzeczenia (art. 1146 k.p.c.). W taki też sposób będą prowadzone dalsze rozważania.

3.2.1. Brak skuteczności lub wykonalności w państwie pochodzenia

Oczywistymi przesłankami uznania zagranicznego orzeczenia są jego skuteczność i wykonalność w państwie pochodzenia. Trudno byłoby zaakceptować uznawanie i stwierdzanie wykonalności orzeczenia, które nie korzysta z tych cech w państwie pochodzenia. Regulacja art. 9 prawa modelowego II jest odpowiednikiem regulacji art. 19 ust. 1 rozporządzenia 2015/848 dotyczącej orzeczeń o wszczęciu postępowania upadłościowego.

3.2.2. Brak prawomocności orzeczenia

Zgodnie z art. 10 prawa modelowego II sąd może odmówić uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia, jeżeli nie jest ono jeszcze prawomocne w państwie wydania. W takich przypadkach sąd może również uzależnić uznanie lub wykonanie orzeczenia od złożenia zabezpieczenia określonego przez sąd. Odmowa uznania lub stwierdzenia wykonalności orzeczenia nie stoi na przeszkodzie temu, aby złożyć kolejny wniosek o uznanie lub

¹⁹ D. Staehelin, *Die Anerkennung ausländischer Konkurse und Nachlassverträge in der Schweiz* (Art. 166 ff. IPRG), Basel 1989, s. 179 i n.

²⁰ W. Klyta, [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz..., art. 392.

²¹ Por. E. Buckel, *Curbing comity: The increasingly expansive public policy exception of chapter 15*, „Georgetown Journal of International Law” 2013, nr 44, s. 1281 i n.

wykonanie orzeczenia. Analogiczną regulację zawiera art. 1146 § 1 pkt 1 k.p.c. Zgodnie z nim orzeczenie nie podlega uznaniu, jeżeli nie jest prawomocne w państwie, w którym zostało wydane. Zarówno w prawie modelowym II, jak i w polskiej procedurze cywilnej chodzi o prawomocność formalną w znaczeniu przyjętym w art. 363 k.p.c.²²

3.2.3. Brak powiadomienia o wszczęciu postępowania

Zgodnie z art. 1146 § 1 pkt 4 k.p.c. zagraniczne orzeczenie nie podlega uznaniu, jeżeli pozwanemu, który nie wdał się w spór co do istoty sprawy, nie doręczono należycie²³ i w czasie umożliwiającym podjęcie obrony pisma wszczynającego postępowanie. W mojej ocenie przepis ten stanowi implementację w zakresie spraw cywilnych regulacji art. 14 pkt a prawa modelowego II. Według niego zagraniczne orzeczenie wynikające z upadłości i z nią związane nie może zostać uznane, jeżeli strona, przeciwko której toczyło się postępowanie zakończone wydaniem orzeczenia mające zostać uznane:

- a) nie została powiadomiona o wszczęciu tego postępowania w sposób wystarczający w takim czasie i w taki sposób, który pozwalał na zorganizowanie obrony, chyba że strona stawiała się w sądzie i przedstawiła swoje stanowisko bez zaskarżenia braku zawiadomienia, w sytuacji gdy prawo państwa wydania orzeczenia dopuszcza możliwość zaskarżenia braku zawiadomienia;
- b) została powiadomiona w państwie wydania orzeczenia o wszczęciu postępowania w terminie i w sposób, który jest niezgodny z przepisami tego państwa dotyczącymi doręczania.

3.2.4. Wydanie orzeczenia na podstawie oszustwa

Zgodnie z art. 14 pkt b prawa modelowego II zagraniczne orzeczenie wynikające z upadłości i z nią związane nie może zostać uznane, jeżeli zostało uzyskane w wyniku oszustwa. Polski k.p.c. wprost nie przewiduje takiej przesłanki odmowy uznania zagranicznego orzeczenia wydanego w sprawie cywilnej. Wydaje się jednak, że na gruncie prawa polskiego jest to przesłanka, która w sposób oczywisty mieści się w przesłance naruszenia klauzuli porządku publicznego (art. 1146 § 1 pkt 7 k.p.c.).

²² SN w postanowieniu z 6 lutego 1975 r., II CR 849/74, OSNCP 1976/1, poz. 11.

²³ W literaturze wskazuje się, że zagadnienie skuteczności doręczenia, o czym mowa w komentowanym przepisie, powinno być oceniane przez sąd przy uwzględnieniu okoliczności danej sprawy. Należy jednak przyjąć, że przepisy państwa, w którym doręczenie miało nastąpić, nie powinny być rozstrzygające, ponieważ sąd może uznać wymagania wynikające z tego prawa za nienależyte, opierając się w tej ocenie na przepisach k.p.c. (tak M. Radwan, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. II. Art. 478–1217, red. M. Manowska, LEX/el. 2022, art. 1146).

3.2.5. Niezgodność orzeczenia z innymi orzeczeniami w sporze między tymi samymi stronami i w tym samym przedmiocie

Zgodnie z art. 14 pkt c i d nie może zostać uznane zagraniczne orzeczenie, które jest niezgodne z innym orzeczeniem wydanym w państwie uznającym w sporze z udziałem tych samych stron lub jest niezgodne z wcześniejszym orzeczeniem wydanym w innym państwie w sporze między tymi samymi stronami w tym samym przedmiocie, pod warunkiem że wcześniejsze orzeczenie spełnia warunki niezbędne do jego uznania i wykonania. Regulacja ta w prawie polskim jest implementowana przez art. 146 § 1 pkt 5 i 6 k.p.c., zgodnie z którymi zagraniczne orzeczenie w sprawie cywilnej nie może być uznane, jeżeli sprawa o to samo roszczenie między tymi samymi stronami zawisła w Rzeczypospolitej Polskiej wcześniej niż przed sądem państwa obcego lub jest sprzeczne z wcześniej wydanym prawomocnym orzeczeniem sądu polskiego albo wcześniej wydanym prawomocnym orzeczeniem sądu państwa obcego, spełniającym przesłanki jego uznania w Rzeczypospolitej Polskiej, zapadłymi w sprawie o to samo roszczenie między tymi samymi stronami.

3.2.6. Sprzeczność z podstawowymi zasadami prowadzenia postępowania upadłościowego

Zgodnie z art. 14 pkt e oraz f(i) prawa modelowego II zagraniczne orzeczenie wynikające z upadłości i z nią związane nie może zostać uznane, jeżeli uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczenia byłyby sprzeczne z zasadami zarządzania postępowaniem upadłościowym, w tym zasadami dotyczącymi wstrzymania płatności lub innymi zasadami, które podlegają uznaniu i wykonaniu w państwie uznającym; jak również gdy orzeczenie w istotny sposób wpływa na ogólne prawa wierzycieli takie jak ustalanie, czy powinien zostać zatwierdzony plan reorganizacji lub likwidacji, czy powinny zostać umorzone zobowiązania dłużnika lub czy powinien zostać zatwierdzony układ zawarty w pozasądowym postępowaniu restrukturyzacyjnym.

Powyższa negatywna przesłanka odmowy zatwierdzenia zagranicznego orzeczenia nie ma odpowiednika w regulacjach k.p.c., gdyż jest ściśle związana ze specyfiką orzeczeń wynikających z upadłości i z nią związanych.

3.2.7. Pozbawienie strony możliwości obrony

Regulacja art. 14f(ii) prawa modelowego II, stanowiąca o tym, że podstawą do odmowy uznania zagranicznego orzeczenia jest to, iż interesy wierzycieli i innych zainteresowanych osób, w tym dłużnika, nie były odpowiednio chronione w postępowaniu, w którym podlegające uznaniu orzeczenie zostało wydane, jest w zakresie spraw cywilnych implementowana przez art. 1146 § 1 pkt 4 k.p.c. Zgodnie z nim podstawą odmowy uznania zagranicznego

orzeczenia wydanego w sprawie cywilnej jest fakt, że strona w toku postępowania była pozbawiona możliwości obrony.

3.2.8. Brak jurysdykcji sądu państwa pochodzenia

W art. 14 pkt g prawo modelowego II znajduje się rozbudowany katalog podstaw odmowy uznania zagranicznego orzeczenia na tej podstawie, że sąd państwa pochodzenia nie miał jurysdykcji do rozpoznania sprawy. Regulacja ta jest zdecydowanie szersza niż regulacja art. 1146 § 1 pkt 2 k.p.c., zgodnie z którym orzeczenie nie podlega uznaniu, jeżeli zapadło w sprawie należącej do wyłącznej jurysdykcji sądów polskich.

3.2.9. Fakt, że orzeczenie pochodzi z państwa, którego postępowanie upadłościowe nie zostałyby uznane w państwie uznającym

Przesłanka odmowy uznania orzeczenia wynikającego z upadłości i ściśle z nią związanego w postaci tego, że orzeczenie pochodzi z państwa, którego postępowanie upadłościowe nie zostałyby uznane w państwie uznającym, nie ma odpowiednika w polskiej procedurze cywilnej. Jest to przesłanka ściśle związana ze specyfiką orzeczeń wynikających z upadłości i ściśle z nią związanych.

III. Prawa krajowe państw członkowskich

1. Analiza przesłanek odmowy uznania zagranicznego orzeczenia insolwencyjnego w krajach UE

W ramach analizy systemów prawnych państw członkowskich ustalono, że:

- a) w niektórych państwach członkowskich UE zawarte są w prawie regulacje dotyczące uznawania i stwierdzania wykonalności zagranicznych orzeczeń upadłościowych. Dotyczy to zarówno państw, które implementowały rozwiązania prawa modelowego I (np. Słowenia) jak i państw, które prawa modelowego I nie implementowały (np. Niemcy);
- b) niektóre państwa nie mają żadnych szczególnych regulacji dotyczących uznawania i stwierdzania wykonalności zagranicznych orzeczeń upadłościowych (np. Dania);
- c) w żadnym państwie nie zidentyfikowano szczególnych rozwiązań dotyczących uznawania zagranicznych orzeczeń wynikających z upadłości i z nią związanych. W takich przypadkach najczęściej zastosowanie mają ogólne zasady prawa procesowego oraz międzynarodowego prawa procesowego.

W Niemczech zagadnienia uznawania zagranicznych, pozaunijnych orzeczeń upadłościowych są uregulowane w art. 343 i n. Insolvenzordnung (dalej: InsO)¹. Zgodnie z art. 343 co do zasady zagraniczne orzeczenia o ogłoszeniu upadłości oraz zagraniczne środki tymczasowe podlegają uznaniu w Niemczech z wyjątkiem sytuacji, w których:

- a) sąd ogłaszający upadłość nie miałby jurysdykcji zgodnie z prawem niemieckim;
- b) uznanie byłoby sprzeczne z podstawowymi zasadami niemieckiego porządku prawnego, w szczególności z prawami podstawowymi.

Jeżeli zachodzą przesłanki do uznania zagranicznego orzeczenia upadłościowego, niemiecki sąd upadłościowy dokonuje ogłoszenia zagranicznego orzeczenia o ogłoszeniu upadłości (art. 345) oraz może ujawnić zagraniczną upadłość w rejestrach, do których jest wpisany majątek dłużnika (art. 346).

Słoweńskie prawo upadłościowe (Zakon o finančnem poslovanju, postopkih zaradi insolventnosti in prisilnem prenehanju, ZFPPIPP²) reguluje postępowania z elementem

¹ Insolvenzordnung, Gesetz vom 5.10.1994 (BGBl. I, s. 2866)

² Uradni list RS, št. 176/21, [online:] <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO4735> [dostęp: 19.09.2024].

zagranicznym w rozdziale 8. Sekcja 8.3. (art. 459–470) reguluje postępowanie dotyczące uznawania zagranicznych orzeczeń. Podstawą do stosowania przepisów tej sekcji jest ustalenie, że orzeczenie dotyczy zagranicznego postępowania upadłościowego. Rodzaje orzeczeń, których dotyczy sekcja 8.3., są wyszczególnione w art. 499³.

Sąd słoweński może odmówić uznania zagranicznego orzeczenia upadłościowego, jeżeli wystąpią podstawy wskazane w art. 452 ZFPPIPP⁴. Zgodnie z tym przepisem sąd krajowy może odmówić uznania zagranicznego postępowania upadłościowego lub wniosku zagranicznego sądu lub syndyka o pomoc lub współpracę, jeżeli mogłoby to niekorzystnie wpłynąć na suwerenność, bezpieczeństwo lub interes publiczny Republiki Słowenii. Ponadto odmowa zagranicznego orzeczenia jest uregulowana w rozdziale 4 prawa międzynarodowego (Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, ZMZPP⁵), gdyż zgodnie z art. 459 ZFPPIPP⁶:

Uznanie zagranicznego postępowania upadłościowego podlega ogólnym zasadom uznawania i wykonywania orzeczeń zagranicznych przewidzianym w prawie właściwym dla prawa prywatnego międzynarodowego, chyba że § 8.3. niniejszej ustawy stanowi inaczej.

Zgodnie zaś z art. 96 ZMZPP:

(1) Sąd Republiki Słowenii odmawia uznania zagranicznego orzeczenia, jeżeli na skutek sprzeciwu osoby, przeciwko której zostało ono wydane, stwierdzi, że osoba ta nie mogła uczestniczyć w postępowaniu z powodu nieprawidłowości w postępowaniu. (2) W szczególności osobę, przeciwko której wydano orzeczenie zagraniczne, uważa się za niezdatną do udziału w postępowaniu, jeżeli wezwanie do stawienia się przed sądem, wniosek lub postanowienie o wszczęciu postępowania nie zostały jej doręczone do rąk własnych lub nie podjęto nawet próby doręczenia do rąk własnych, chyba że osoba ta w jakikolwiek sposób interweniowała w postępowaniu głównym w pierwszej instancji.

Zgodnie z art. 97 orzeczenie sądu zagranicznego nie jest uznawane, jeżeli sąd lub inny organ Republiki Słowenii ma wyłączną jurysdykcję w danej sprawie. Zgodnie z art. 98 sąd odmawia uznania zagranicznego orzeczenia na skutek sprzeciwu osoby, przeciwko której zostało wydane, jeżeli jurysdykcja sądu zagranicznego opiera się wyłącznie na jednej

³ Art. 499: Poglavlje tega zakona se uporablja, če ni v zakonu za posamezen primer drugače določeno: (1) za pravno pomoč, za katero v Republiki Sloveniji zaprosi tuje sodišče ali tuji upravitelj v zvezi s tujim postopkom zaradi insolventnosti, (2) za pravno pomoč, za katero v tuji državi zaprosi sodišče ali upravitelj v zvezi z domačim postopkom zaradi insolventnosti, (3) če se nad istim dolžnikom hkrati vodita domači in tuji postopek zaradi insolventnosti in (4) če imajo tuji upniki interes, da predlagajo začetek domačega postopka zaradi insolventnosti ali sodelujejo v njem.

2. Pravila, določena v 8. poglavju tega zakona, se ne uporabljajo za razmerja, ki so drugače urejena v mednarodni pogodbi, ki jo je Republika Slovenija sklenila z eno ali več tujimi državami.

3. Nobeno pravilo, določeno v 8. poglavju tega zakona, ne omejuje pristojnosti domačega sodišča ali upravičenj domačega upravitelja, da da dodatno pravno pomoč tujemu upravitelju po pravilih, določenih v drugih zakonih.

⁴ Domače sodišče lahko zavrne priznanje tujega postopka zaradi insolventnosti ali zahtevo tujega sodišča ali upravitelja za pomoč ali sodelovanje, če bi to lahko negativno vplivalo na suverenost, varnost ali javni interes Republike Slovenije.

⁵ Uradni list RS, št. 56/99, [online:] <https://pisrs.si/pregledPredpisa?id=ZAKO1258> [dostęp: 19.09.2024].

⁶ Za priznanje tujega postopka zaradi insolventnosti se uporabljajo splošna pravila o priznanju in izvršitvi tujih sodnih odločb, določena v zakonu, ki ureja mednarodno zasebno pravo in postopek, če ni v oddelku 8.3 tega zakona drugače določeno.

z następujących okoliczności: 1) obywatelstwie powoda; 2) położeniu majątku pozwanego w państwie, w którym wydano orzeczenie; 3) osobistym doręczeniu pozwanemu pozwu lub innej czynności wszczynającej postępowanie. Zgodnie z art. 99 orzeczenie sądu zagranicznego nie jest uznawane, jeżeli sąd lub inny organ Republiki Słowenii wydał prawomocne orzeczenie w tej samej sprawie lub jeżeli w Republice Słowenii uznano inne orzeczenie sądu zagranicznego wydane w tej samej sprawie. Sąd wstrzymuje się z uznaniem orzeczenia sądu zagranicznego, jeżeli przed sądem Republiki Słowenii toczy się wcześniej wszczęty spór sądowy w tej samej sprawie sądowej i między tymi samymi stronami do czasu zakończenia sprawy. Orzeczenia zagranicznego nie uznaje się, jeżeli skutek jego uznania byłby sprzeczny z porządkiem publicznym Republiki Słowenii (art. 100). Ponadto zgodnie z art. 101 zagraniczne orzeczenie nie jest uznawane w braku wzajemności. Domniemywa się istnienia wzajemności w odniesieniu do uznania zagranicznego orzeczenia do czasu przedstawienia dowodu przeciwnego.

2. Występowanie i zakres klauzuli *public policy exception* w poszczególnych jurysdykcjach

Przeprowadzone badania wykazały, że podstawa odmowy uznania zagranicznego orzeczenia w postaci sprzeczności z podstawowymi zasadami porządku prawnego państwa uznającego (*public policy exception*) jest powszechnie znana w ustawodawstwie państw członkowskich UE, nawet jeżeli dane państwo nie ma szczególnych regulacji dotyczących orzeczeń upadłościowych.

Szeroko zakrojone badanie prawnoporównawcze zlecone przez Komisję Europejską wykazało, że wyjątek dotyczący porządku publicznego był rozumiany, jeśli nie w identyczny, to w stosunkowo podobny sposób we wszystkich państwach członkowskich⁷. Na podstawie wskazanego wyżej badania można podzielić przypadki odmowy uznania zagranicznych orzeczeń na dwie kategorie:

- a) naruszenia prawa do rzetelnego procesu sądowego rozumianego zgodnie z regulacjami art. 6 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka;
- b) zastosowania prawa dyskryminującego określone kategorie podmiotów (z uwagi na płeć, religię, pochodzenie, miejsce zamieszkania lub pobytu)⁸.

⁷ German Notaries Institute, *Etude de droit comparé sur les règles de conflits de juridictions et de conflits de lois relatives aux testaments et successions dans les États membres de l'Union européenne*, ed. by H. Dörner, P. Lagarde, 2002. Z uwagi na ugruntowanie i stabilność instytucji klauzuli porządku publicznego można uznać, że wyniki tego badania są nadal aktualne.

⁸ Zob. np. na gruncie prawa francuskiego M. Revillard, *Droit international privé et communautaire : pratique notariale*, 6th ed., Paris 2006, No 587, No 661.

3. Analiza przypadków uznania lub odmowy uznania tzw. układu zagranicznego, w szczególności w zakresie kolejności zaspokajania wierzycieli w sytuacji, w której zagraniczni wierzyciele w ramach zagranicznego układu będą traktowani odmiennie niż miejscowi wierzyciele

Z rozważań przeprowadzonych w poprzednich rozdziałach wynika, że podstawową zasadą międzynarodowego oraz unijnego prawa upadłościowego jest zasada równości wierzycieli wraz z wynikającym z niej zakazem dyskryminacji wierzycieli z uwagi na miejsce zamieszkania, pobytu lub siedziby. Wobec powyższego należy przyjąć, że zasada równości wierzycieli jest również elementem porządku publicznego państw, które są członkami UE, oraz państw, które w zakresie spraw pozaunijnych przestrzegają prawa międzynarodowego (np. państw, które implementowały prawo modelowe). Z tego względu należy uznać, że zagraniczny układ, który w sposób odmienny traktuje wierzycieli krajowych i zagranicznych, nie powinien zostać uznany w państwach członkowskich UE, w tym w Polsce.

W ramach prowadzonych badań nie zidentyfikowano konkretnych przypadków uznania lub odmowy uznania układu zagranicznego, w szczególności w zakresie kolejności zaspokajania wierzycieli w sytuacji, w której zagraniczni wierzyciele w ramach zagranicznego układu będą traktowani odmiennie niż miejscowi wierzyciele.

Podsumowanie

W zakresie uznawania orzeczeń aktem prawa unijnego, który znajduje zastosowanie z pierwszeństwem przed przepisami krajowymi jest rozporządzenie 2015/848. W sprawach, które nie są objęte zakresem zastosowania rozporządzenia, uznawanie zagranicznych orzeczeń odbywa się na podstawie przepisów krajowych. W ramach tych przepisów w niektórych państwach implementowano do ich systemów prawnych rozwiązania prawa modelowego I UNCITRAL (oraz prawa modelowego II), a w innych takiej implementacji nie dokonano.

Rozporządzenie 2015/848 wprowadza zasadę automatycznego uznawania orzeczeń o wszczęciu postępowania upadłościowego wydanych przez sąd jednego państwa członkowskiego (z wyjątkiem Danii) we wszystkich pozostałych państwach członkowskich (z wyjątkiem Danii). Oznacza to, że w stosunku do orzeczeń wszczynających postępowania upadłościowe wskazane w załączniku A do rozporządzenia, wydanych przez sąd właściwy zgodnie z art. 3, nie istnieje żadna procedura *exequatur*, a uznawanie orzeczeń opiera się na zasadzie wzajemnego zaufania (pkt 65 preambuły).

Automatycznemu uznaniu na podstawie art. 32 ust. 1 podlegają także orzeczenia wydane bezpośrednio na podstawie postępowania upadłościowego i blisko z nim związane, również jeżeli orzeczenia te wydawane są przez inny sąd. Regulacja ta oznacza, że automatycznemu uznaniu podlegają zarówno orzeczenia wydane przez sąd, który prowadzi postępowanie upadłościowe, jak i orzeczenia wydane przez inny sąd, np. sąd cywilny lub sąd gospodarczy znajdujący się w tym samym lub innym państwie członkowskim

Prawo modelowe II dotyczy uznawania i wykonywania orzeczeń związanych z upadłością i z niej wynikających, a więc odnosi się do zagadnień, które na gruncie prawa unijnego reguluje art. 32 rozporządzenia 2015/848. Stanowi uzupełnienie luki, która istniała w prawie modelowym ukształtowanym na podstawie prawa modelowego I. Rozwiązania prawa modelowego II nie zostały dotychczas formalnie implementowane do prawa polskiego, chociaż w dużym stopniu są przez polskie prawo realizowane. Należy bowiem zauważyć, że z reguły orzeczenia związane z upadłością i z niej wynikające są orzeczeniami wydanymi przez sądy cywilne państw obcych. Z braku szczególnych regulacji do uznawania i stwierdzenia wykonalności tych orzeczeń stosuje się regulacje k.p.c., które są zbieżne z regulacjami prawa modelowego II. Z tego względu nie wydaje się, aby implementacja prawa modelowego II była niezbędna dla prawidłowego uznawania orzeczeń wynikających z upadłości i z nią

związanych. Gdyby jednak takie szczególne rozwiązania miały być przyjęte, to konieczne jest zachowanie spójności pomiędzy ewentualnie projektowanymi przepisami prawa upadłościowego a obowiązującymi regulacjami k.p.c. dotyczącymi uznawania orzeczeń.

Bibliografia

- Buckel E., *Curbing comity: The increasingly expansive public policy exception of chapter 15*, „Georgetown Journal of International Law” 2013, nr 44.
- Berkovich R., Peshko O., *The High Burden to Satisfy the ‘Manifestly Contrary to Public Policy’ Standard of Chapter 15*, „Americas Restructuring Review” 2021, [online:] <https://globalrestructuringreview.com/review/restructuring-review-of-the-americas/2021/article/the-high-burden-satisfy-the-manifestly-contrary-public-policy-standard-of-chapter-15#footnote-033> [dostęp: 23.09.2024].
- Bork R., *Principles of Cross-Border Insolvency Law*, Oxford 2017.
- Chilarski T., *Upadłość transgraniczna w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2008.
- Emiliou N., *The Principle of Proportionality in European Law: A Comparative Study*, London–Hague–Boston 1996.
- Gołaczyński J., *Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i handlowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2007.
- Gottwald P., *Grenzüberschreitende Insolvenzen*, München 1997.
- Górka M., *Zasady stosowania języków państw członkowskich w systemie prawnym Unii Europejskiej*, „Radca Prawny” 2004, nr 3.
- Grzegorzczak P., *Zagraniczne spółki handlowe w europejskim prawie procesowym cywilnym*, [w:] *Europejskie prawo spółek*, t. IV. *Spółki zagraniczne w Polsce*, red. M. Cejmer, J. Napierała, T. Sójka, Warszawa 2008.
- Gulman C., *Methods of interpretation of the European Court of Justice*, „Scandinavian Studies in Law” 1980, vol. 24.
- Gurgul S., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2010.
- Hess B., Pfeiffer T., *Interpretation of the Public Policy Exception as referred to in EU Instruments of Private International and Procedural Law*, [online:] [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET\(2011\)453189_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2011/453189/IPOL-JURI_ET(2011)453189_EN.pdf) [dostęp: 23.09.2024].
- Hrycaj A., *Jurysdykcja krajowa w sprawach o ogłoszenie upadłości objętych zakresem zastosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1346/2000 w sprawie postępowania upadłościowego*, Warszawa 2011.
- Hrycaj A. (red.), Filipiak P. (red.), *European Insolvency Proceedings: Commentary in Regulation (EU) 2015/848 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on Insolvency Proceedings*, Alphen aan den Rijn 2021.
- Justyńska P., [w:] *Podstawy prawa Unii Europejskiej. Zarys wykładu*, red. J. Galster, Toruń 2006.
- Kalisz A., *Reguły interpretacyjne wykorzystywane przez Europejski Trybunał Sprawiedliwości*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 2.
- Klyta W., [w:] *Prawo upadłościowe. Komentarz*, red. A.J. Witosz, wyd. II, Warszawa 2021.
- Kokorin I., Wessels B., *Recognition of Foreign Insolvency: The Case of Yukos*, [online:] <https://scholarlypublications.universiteitleiden.nl/access/item%3A2949613/view> [dostęp: 23.09.2024].
- Kropholler J., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO, Lugano-Übereinkommen und Europäischen Vollstreckungstitel*, Frankfurt am Main 2005.
- Lüke G. (Hrsg.), Wax P. (Hrsg.), *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, München 2000.

- Łazowski A., *Rozporządzenie jako źródło prawa Wspólnot Europejskich*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 3.
- Maliszewska-Nienartowicz J., *Sądowe stosowanie wspólnotowej zasady proporcjonalności*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2009, nr 1.
- Maliszewska-Nienartowicz J., *Zasada proporcjonalności w prawie Wspólnot Europejskich*, Toruń 2007.
- Mik C., *Europejskie prawo wspólnotowe. Zagadnienia teorii i praktyki*, t. 1, Warszawa 2000.
- Mik C., *Zasady ustrojowe europejskiego prawa wspólnotowego a polski porządek konstytucyjny*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 1.
- Moss G., Smith T., [w:] G. Moss, I.E. Fletcher, S. Isaacs, *The EC Regulation on Insolvency Proceedings: A Commentary and Annotated Guide*, Oxford 2009.
- Niesiołowski J., Mikołajczyk A., *Z zagadnień wykładni prawa europejskiego*, [w:] *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, red. S. Wronkowska, Kraków 2005.
- Orecki M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. V. Art. 1096–1217, red. T. Wiśniewski, Warszawa 2021.
- Pannen K., *European Insolvency Regulation*, Berlin 2007.
- Radwan M., [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz aktualizowany*, t. II. Art. 478–1217, red. M. Manowska, LEX/el. 2022.
- Saring E.S., *The Public Policy Exception in Private International Law: Necessary National Safeguard or Superfluous due to Harmonization?*, [online:] https://www.researchgate.net/publication/376381076_The_Public_Policy_Exception_in_Private_International_Law_Necessary_National_Safeguard_or_Superfluous_due_to_Harmonization [dostęp: 23.09.2024].
- Schermers H.G., Waelbroeck D., *Judicial Protection in the European Communities*, Deventer–Boston 2002.
- Sobczyński D., *Zasada proporcjonalności w europejskim prawie wspólnotowym*, „Glosa” 2003, nr 7.
- Śledzińska-Simon A., *Zasada równości i zasada niedyskryminacji w prawie Unii Europejskiej*, „Infos” 2011, nr 13 (105), [online:] [https://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/o/E8FFA8EC-1CBE285EG12578B10041F79E/\\$file/Infos_105.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/o/E8FFA8EC-1CBE285EG12578B10041F79E/$file/Infos_105.pdf) [dostęp: 19.09.2024].
- Stenko P., *Postępowania w sprawach wynikających bezpośrednio z postępowań upadłościowych i ściśle z nimi powiązanych w europejskim prawie procesowym cywilnym i upadłościowym*, rozprawa doktorska przygotowana pod kierunkiem prof. dr. hab. Karola Weitza oraz promotorki pomocniczej dr Agnieszki Gołąb, Warszawa 2023 (niepublikowana).
- Szydło M., *Jurysdykcja krajowa w transgranicznych sprawach upadłościowych w Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.
- Virgós M., Garcimartín F., *The EC Regulation on Insolvency Proceedings: A Practical Commentary*, The Hague 2004.
- Virgós M., Schmit E., *Report on the Convention on Insolvency Proceedings 1996 (dokument Rady UE nr 6500/1/96)*, Brussels 1996.
- Weitz K., *Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2005.
- Wessels B., *International Insolvency Law*, Deventer 2006.
- Wimmer K., *Die Besonderheiten von Sekundärinsolvenzverfahren unter besonderer Berücksichtigung des Europäischen Insolvenzübereinkommens*, „Zeitschrift für Wirtschaftsrecht” 1998, 982.
- Wiórek P.M., *Das Prinzip der Gläubigergleichbehandlung im Europäischen Insolvenzrecht*, Baden–Baden 2005.
- Zachariasiewicz M., *Klauzula porządku publicznego jako podstawa odmowy uznania lub wykonania orzeczenia sądu polubownego w polskim prawie arbitrażowym na tle porównawczym*, „Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego” 2010, t. 6.
- Zachariasiewicz M., [w:] *System prawa prywatnego*, t. 20A. *Prawo prywatne międzynarodowe*, red. M. Pazdan, Warszawa 2014.
- Zedler F., [w:] A. Jakubecki, F. Zedler, *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Kraków 2006.
- Zedler F., Hrycaj A., Filipiak P., *Europejskie prawo upadłościowe*, Warszawa 2011.
- Zienkiewicz D., *Prawo upadłościowe i naprawcze. Komentarz*, Warszawa 2004.